sud

Tardor 2022

26

Dossier

Blocs militars que no eviten les guerres
Jordi Calvo

Per què som tant insensibles a la situació dels negres?
Mmodou Malcolm Jallow

Quan es vol es pot
Estel·la Pareja

Persones salvant persones
Alba Martínez

Los sindicatos ucranianos. El poder de la solidaridad
Confederación de Sindicatos Libres de Ucrania (KVPU)

Tribuna
ANUE, seixanta anys treballant pels drets humans
Xavier Guerrero

Adhesió al Conveni de l'OIT sobre l'eliminació de la violència i l'assetjament en el treball
Igualtat UGT de Catalunya

Burkina Faso s'engruna pel pa
Èlia Borràs

Entrevista
Javier Andaluz de Ecologistas en Acción

Agraïment a totes les persones que de manera generosa han col·laborat amb Sud, especialment als autors dels diferents articles.

Directores Nuria Pelay i Sandra Cañete
Consell de Redacció Josep M. Violant, David Minoves, Lali Carrillo, Jordi Cortés, Miquel Carrillo, Pau Cantos, Alba Martínez Vélez, Tere Gómez, Laura Castel, Judith Muñoz, Jesús Husillos, José Antonio Pasadas, Dani García, Alvaro Cortés i Nicolas Cortés.

Coordinació Sally Revuelta
Direcció d'art Quim Milla
Revisió lingüística Magda Gascon
Disseny i maquetació quimilla
Impressió Impremta Torrell
Dipòsit legal B-37.117-2001

Edita

Sindicalistes Solidaris
UGT.cat Unió General de Treballadores i Treballadors de Catalunya

Redacció i administració
Rambla del Raval, 29-35, 08001 Barcelona
www.sindicalistessolidaris.org
sindicalistes@sindicalistessolidaris.org

Amb la col·laboració Diputació Barcelona

SUMARI

4 **EDITORIAL**

TRIBUNA

8 **ANUE, seixanta anys treballant pels drets humans**
Xavier Guerrero

16 **Espanya s'adhereix al Conveni 190 de l'OIT sobre l'eliminació de la violència i l'assetjament en el món del treball**
Secretaria d'Igualtat Unió General de Treballadores i Treballadors de Catalunya

20 **Burkina Faso s'engruna pel pa**
Èlia Borràs

28 **La prohibición del trabajo forzoso, primer paso firme de la unión para lograr el trabajo decente enel mundo**
Carmen Barrera

ENTREVISTA

34 **Javier Andaluz**
Responsable de Cambio Climático de Ecologistas en Acción

DOSSIER

42 **Blocs militars que no eviten les guerres**
Jordi Calvo

48 **Per què som tan insensibles a la situació dels negres?**
Momodou Malcolm Jallow

54 **Sense protecció? Vulneracions del dret d'asil a la Unió Europea**
Gemma Pinyol-Jiménez

60 **Quan es vol es pot. Tot es resol quan hi ha voluntat política de resoldre-ho**
Estel·la Pareja

66 **Persones salvant persones?**
Alba Martínez Vélez

72 **Los sindicatos ucranianos. El poder de la solidaridad**
Confederación de Sindicatos Libres de Ucrania (KVPU)

80 **El paper de les universitats en l'acollida de persones refugiades**
Cati Jerez Paredero

DISSIDÈNCIES

88 **Tenim drets**
Virgínia Martínez

92 **Una transición ecológica sincera**
Álvaro Cortés Oliva

94 **La nueva cooperación, de Miquel Carrillo**
Nicolás Cortés Rojano

96 **Flee**
Alba Martínez Vélez

100 **Impacto del COVID-19 en la Región Andina**
Luis Ángel Rodríguez Salcedo

Editorial

El febrer d'aquest 2022, Rússia va envair Ucraïna, començant així un conflicte bèl·lic encara latent que ha colpit la ciutadania europea, que va percebre una guerra propera, a pocs quilòmetres de casa seva i que l'amenaçava i interpel·lava directament. No obstant això, la crua realitat ens mostra que sense menystenir la gravetat de la guerra d'Ucraïna, actualment, al món, hi ha més de trenta conflictes armats la meitat dels quals són d'alta intensitat i un centenar llarg de zones d'alta tensió.

Per això, vam voler dedicar el dossier central de ***SUD*** a la guerra. Si bé la guerra d'Ucraïna hi té un paper central, hem mirat les guerres en plural, des d'una visió polièdrica i fixant-nos en allò que, sovint, no trobem en els mitjans de comunicació, més pendents de mostrar-nos estadístiques de víctimes que les conseqüències dels conflictes. Aquest dossier conté l'article de Momodou Malcolm, eurodiputat suec que va ser observador internacional a les fronteres de diversos països europeus, on va constatar la discriminació per raó de raça que patien moltes persones que fugien d'Ucraïna.

També fem un viatge de la mà d'Alba Martínez, que va formar part d'una de les primeres delegacions catalanes coordinades pel Fons Català de Cooperació al Desenvolu-

pament. En primera persona, ens relata com la societat civil voluntària intentava donar resposta a les primeres necessitats d'aquells que fugien de l'horror.

No hem oblidat donar veu al sindicalisme ucraïnès. La Confederació de Sindicats Lliures d'Ucraïna (KVPU), ens explica com s'ha organitzat els treballadors i treballadores del país per ser útils a la població i donar servei als seus afiliats i afiliades en situacions d'alta vulnerabilitat. Estel·la Pareja ens mostra una comparativa de quin ha estat el tractament que han rebut les persones refugiades arribades del conflicte ucraïnès respecte d'altres vingudes d'altres punts en guerra. Gemma Pinyol aborda en el seu article les vulneracions de drets humans i del dret d'asil a la Unió Europea. Finalment, Jordi Calvo ens parla sobre els blocs militars que no eviten conflictes i, com fa Nacions Unides en la seva resolució 1325, aposta perquè siguin les dones sota una òptica feminista les que marquin una política de seguretat que porti cap a una veritable pau arreu. Reflexió que ens porta a recordar que més de la meitat de les zones en conflicte també hi ha una marcada desigualtat de gènere i de discriminació envers els col·lectius LGTBIQ+.

Obre el dossier una entrevista a Javier Andaluz, especialista en drets humans i responsable de canvi climàtic d'Ecologistas en Acción. Amb el Javier conversem sobre les polítiques extractives i el canvi climàtic i com aquests provoquen crisis migratòries i desigualtats.

Amb totes aquestes reflexions ens ve al cap la novel·la *Johnny va agafar el fusell*, traduïda al català l'any 2016 i que és un cant a l'antibel·licisme. Aquesta obra va ser escrita per Dalton Trumbo l'any 1939 i portada al món del cinema el 1971 amb guió del mateix autor. Vuitanta llargs anys després, la vigència del missatge que ens dona encara és plenament vigent i potser caldria recuperar-la i incorporar-la com a lectura obligatòria entre els escolars.

Més enllà d'aquest dossier central, aquest número de *SUD* també dona veu a diversos temes d'actualitat del món de la cooperació i la solidaritat, seguint amb la vocació d'aquesta revista de promoure la reflexió pausada, crítica i analítica entre la ciutadania. ■

ANUE

seixanta anys treballant pels drets humans

L'any 1962 Espanya es trobava immersa en plena dictadura franquista, on la manca de llibertats i la necessitat de la societat de reclamar els seus drets fonamentals era més evident que mai. En aquest context complicat i difícil, un grup de diferents personalitats de la vida cultural barcelonina, liderats pel doctor Antoni Puigvert, es van unir per formar l'Associació d'Amics de les Nacions Unides, coneguda avui dia com Associació per a les Nacions Unides a Espanya. Una associació que va néixer amb l'ànim de recuperar les llibertats de les quals la societat espanyola es va veure despullada durant la dictadura.

Inspirats pels objectius de la Carta de les Nacions Unides i la Declaració Universal dels Drets Humans, l'associació va assumir amb il·lusió la missió de defensar i divulgar els principis i propòsits consagrats per les Nacions Unides i es va convertir en baluard de defensa de la democràcia i d'acolliment de tots i totes que, de forma clandestina lluitaven contra la dictadura i per la democràcia. És a dir, va ser en aquells moments foscos un "paraigua" de protecció.

Des de llavors, l'ANUE treballa per aconseguir els objectius a què l'any 1945 els governs de tot el món es van comprometre: "promoure el progrés social i elevar el nivell de vida dins d'un concepte més ampli de llibertat".

Per tant, durant aquests seixanta anys ens hem dedicat a sensibilitzar i educar la població sobre els drets humans, i el paper fonamental que té les Nacions Unides en el desenvolupament de la seva vida quotidiana emparat en els tres pilars fonamentals de l'Organització: pau i seguretat, drets humans i desenvolupament.

El nostre treball és la reafirmació de la nostra voluntat de ser un vincle

entre la societat civil i les Nacions Unides, assumint la funció de Punt Focal entre el Centre d'Informació Regional de Nacions Unides a Brussel·les (UNRIC) i el Departament d'Informació Pública de Nacions Unides.

En el nostre dia a dia destinem tots els nostres recursos a l'organització de campanyes educatives i de sensibilització, sobre els temes que vinculen l'agenda internacional de les Nacions Unides, a través de jornades, fòrums, cursos, o conferències, a la divulgació dels Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS), publicació d'articles sobre geopolítica i dret internacional.

Igualment, creiem imprescindible apropar la joventut a la realitat dels problemes globals internacionals i de quin és el treball de les Nacions Unides en la recerca de les possibles solucions, donant a conèixer com funciona el sistema i, al mateix temps, incentivant el seu pensament crític mitjançant el Catalonia Model United Nations (C'MUN), una simulació dels òrgans més important de Nacions Unides amb la participació de tres-cents estudiants universitaris. ANUE va ser la precursora d'aquest tipus d'activitat a

Espanya, i actualment el C'MUN és reconegut internacionalment com un dels millors Models de Nacions Unides en l'àmbit d'Europa.

També ens mou l'interès de treballar per a mantenir informada la societat sobre els mecanismes de protecció de drets humans dels quals disposen, per reclamar les vulneracions dels seus drets davant de l'Organització i el reconeixement del treball de persones o agrupacions en la defensa de la pau i els drets humans.

En aquest sentit, per una banda duem a terme aquesta tasca a través del nostre programa de formació "La protecció dels drets humans en el Sistema de les Nacions Unides" que, des de fa més de 18 anys, ensenya sobre les normes i instruments internacionals de drets humans que existeixen i del funcionament dels mecanismes responsables de la seva protecció.

I, d'altra banda, amb l'organització, des de fa més de 42 anys, del Premi

per la Pau. Un premi que atorguem a personalitats o col·lectius representatius que han destacat per la seva lluita en favor de la pau i els drets fonamentals. Un premi que compta amb el suport de la Diputació de Barcelona des del seu inici.

Així mateix, en matèria de desenvolupament sostenible, quan les Nacions Unides va aprovar la declaració del mil·lenni l'any 2000, l'ANUE va fer tot el possible per donar a conèixer a la societat civil la importància d'aquests objectius. I el 2004, el Parlament de Catalunya, per iniciativa d'ANUE, es va adherir per primera vegada a la campanya mitjançant una important declaració institucional. Des d'aquell moment, el Parlament de Catalunya va assumir la importància del desenvolupament sostenible cap a la societat i fent seus també els compromisos posteriors adoptats per les Nacions Unides en matèria de desenvolupament sostenible, com ara la necessària Agenda 2030 de Desenvolupament Sostenible.

Internacionalment, la nostra participació es veu recolzada, com a membre de la Federació Mundial d'Associacions de Nacions Unides que aplega al voltant de 101 Associacions per a les Nacions Unides arreu del món. Això ens permet estar interconnectats amb el treball de les nostres homòlogues i compartir projectes i ideals comuns a tot el món. Les Associacions per a les Nacions Unides, malgrat que no formen pròpiament part del sistema de les Nacions Unides, han estat reconegudes per l'Assemblea General, el 2013, com a una eina imprescindible de les Nacions Unides per connectar i arribar amb el seu treball a la societat civil.

Fer arribar la importància de les Nacions Unides a la societat pot ser de vegades una tasca complicada, sobretot tenint en compte els moments difícils en què els intents de desacreditació del treball de l'Organització i la ineficàcia del seu sistema multilateral, s'han convertit en nous i complicats reptes.

La base de les Nacions Unides és el multilateralisme, és a dir, la cooperació entre països per arribar a acords que beneficiïn tota la població en diferents àmbits com el desenvolupament, l'economia, els drets humans o la pau i la seguretat.

Malauradament, aquest sistema que és, intrínsecament, la raó de ser de les Nacions Unides, està sent molt qüestionant en els últims anys. Aquesta falta de col·laboració o manca de consens entre tots els països, en especial en certs temes amb poca resposta d'implicació global —com l'emergència climàtica, les crisis migratòries o la disparitat dels interessos econòmics de potències mundials— han ajudat a l'ascens de líders de potències mundials amb poca o nul·la visió multilateral, o que s'hagin pres decisions com la sortida del Regne Unit de la UE, trencant un esquema multilateral arrelat des de la creació de les Nacions Unides.

Igualment, l'ambiciós projecte dels Objectius de Desenvolupa-

ment Sostenible de l'Agenda de 2030 promulgat per l'ONU, s'ha vist alentit a conseqüència d'una sèrie de crisis els efectes de les quals han estat devastadors, i al mateix temps la pandèmia de la covid-19, la guerra d'Ucraïna, la crisi energètica, deixen tocada en grau considerable les Nacions Unides i el seu paper en la defensa de la pau, el desenvolupament o la protecció dels drets humans. És per aquest motiu que cal reforçar el multilateralisme per fer front aquests greus problemes globals.

Les organitzacions com les Nacions Unides resulten necessàries en aquest context com a mitjà per la consecució d'acords, de cooperació i de compromís per part dels actors que formen part de l'escenari global.

Dins d'aquest panorama, els països han d'actuar més coordinats que mai; i no sols els països, sinó també s'han d'incloure en aquesta difícil tasca a la societat civil.

El nostre paper és cabdal per a una resposta efectiva davant els reptes actuals. És imprescindible la concepció d'un nou tipus de multilateralisme que requereix la implicació de totes les persones, perquè tots som responsables del nostre futur. En aquest context, les organitzacions com les Nacions Unides han de servir de guia.

És per això que aquest any celebrem el 60è aniversari de l'Associació amb molt d'orgull i convençuts i conscients que afrontem un gran repte, i que volem continuar formant part d'aquest canvi tan necessari que comporta un sistema multilateral on les persones siguin el centre i on les Nacions Unides pugui recuperar el seu paper de garant de les llibertats i el progrés, tal com ho va ser quan es va crear.

L'única forma de fer-ho és continuar apropant la societat a les Nacions Unides i apropant la societat a les Nacions Unides, treballant en la sensibilització i educació de tots i totes que creuen que un món millor és possible. El reconeixement que hem rebut per part de totes les institucions durant els nostres seixanta anys, com el títol de Missatger de la Pau de les Nacions Unides per la nostra contribució a la promoció de la pau; la Creu de Sant Jordi l'any 2012, coincidint amb el nostre 50è aniversari; la Medalla d'Honor de l'Ajuntament de Barcelona o la Placa d'Honor de l'Orde del Mèrit Civil del Ministeri d'Afers Exteriors, ens animen a seguir el camí que hem construït durant aquests anys. Un treball que no seria possible sense el suport que rebem als nostres projectes per part de la Generalitat de Catalunya, la Diputació de Barcelona i d'un bon nombre d'ajuntaments socis protectors de tot Catalunya.

Malgrat aquests durs moments en què ens trobem, si les Nacions Unides no existissin, haurien d'inventar-se.

Xavier Guerrero
Director de l'Associació per a les Nacions Unides a Espanya

Espanya s'adhereix al Conveni 190 de l'OIT

sobre l'eliminació de la violència i l'assetjament en el món del treball

El dia 16 de juny, es va publicar en el BOE l'adhesió d'Espanya al Conveni 190 de l'OIT (Organització Internacional del Treball) sobre l'eliminació de la violència i l'assetjament en el món del treball, i entrarà en vigor el 25 de maig de 2023.

El conveni 190 sobre la violència i l'assetjament va ser aprovat per l'OIT el 2019, a Ginebra, en la seva Conferència General, i té com a objectiu l'erradicació de la violència i l'assetjament en el món del treball, un terme ampli que abasta situacions i col·lectius que van més enllà de la relació laboral.

És de gran importància, perquè el conveni 190 s'aplica concretament a persones assalariades segons es defineixen en la legislació i la pràctica nacional, és a dir, a totes les persones que treballen sigui quina sigui la seva situació contractual. També

afecta les persones en formació (incloent-hi passants i aprenents), treballadors i treballadores que hagin estat acomiadats, persones voluntàries, a la recerca de feina i postulants a una ocupació (candidates a un procés de selecció) i a persones que exerceixen l'autoritat, les funcions o les responsabilitats d'una persona ocupadora.

L'article 4 del Conveni 190 especifica les obligacions que comporta ratificar-lo per als països que s'hi adhereixin. Entre altres aspectes, determina que haurà de respectar, promoure i assegurar el gaudiment del dret de tota persona a un món del treball lliure de violència i assetjament, així com adoptar, de conformitat amb la legislació i la situació nacional i en consulta amb les organitzacions representatives d'empresa i sindicats, un enfocament inclusiu, integrat i que tingui en compte les consideracions de

gènere per prevenir i erradicar la violència i l'assetjament en el món del treball.

Aquest enfocament hauria de tenir en compte la violència i l'assetjament que impliquin a tercers, que consisteix a prohibir legalment la violència i l'assetjament; vetllar perquè les polítiques pertinents abordin la violència i l'assetjament; adoptar una estratègia integral amb el fi d'aplicar mesures per prevenir i combatre la violència i l'assetjament; establir mecanismes de control de la seva aplicació i seguiment o enfortir els mecanismes existents; vetllar perquè les víctimes tinguin accés a vies de recursos i reparació i a mesures de suport; preveure sancions; desenvolupar eines, orientacions i activitats d'educació i de formació, i activitats de sensibilització, de forma accessible; i garantir que existeixin mitjans d'inspecció i investigació efectius dels casos de violència i assetjament, incloent-hi les que es puguin portar a terme a través de la Inspecció de treball o d'altres organismes competents.

Com a soci fundador de la Confederació Europea de Sindicats (CES) i de la Confederació Sindical Internacional (CSI), la UGT ha reivindicat la ratificació d'aquest conveni, així com la millora de les lleis, els serveis i els procediments per combatre la violència i l'assetjament en el món del treball des de la seva l'adopció al si de l'OIT i destaca que aquest Conveni aborda la violència i l'assetjament, però sobretot inclou també la violència i l'assetjament de gènere.

Les dades mostren la crua realitat, tenint en compte que en moltes ocasions o en la majoria d'elles no es denuncia per por a perdre la feina. Segons les dades de 2019 de l'Enquesta del Departament d'Interior sobre Violència Masclista, 2.300 dones van afirmar haver patit algun tipus de violència a la feina en un sol any. En l'àmbit laboral el 2,6% de les agressions es van donar en dones sense contracte, i un 1,2% amb contracte temporal. Observem que el 36% de l'assetjament sexual a la feina ha estat per part del "cap o superior", i el 18% per un company.

La Unió General de Treballadores i Treballadors de Catalunya espera que la necessària adaptació de la normativa interna al Conveni 190 es dugui a terme com més aviat millor, de forma adequada i a través del diàleg social. En aquest sentit, el sindicat posarà tots els mitjans perquè des de la negociació col·lectiva es compleixin les disposicions d'aquest tan esperat conveni, que haurà d'adaptar-se no només en matèria de prevenció de riscos laborals, sinó també pel que fa als plans d'igualtat i als protocols d'assetjament sexual i assetjament per raó de sexe en les empreses.

Secretaria d'Igualtat
Unió General de Treballadores
i Treballadors de Catalunya

Burkina Faso s'engruna pel pa

El terrorisme s'aprofita dels infants més vulnerables de Burkina Faso, un país que afronta un conflicte armat, la sequera extrema i les conseqüències de la Guerra d'Ucraïna en un món postcolonial

Kabirou davant el Centre d'Acollida i Urgència gestionatper l'Associació Tié i NouSol

«Si et dic que hi ha grups terroristes que capturen joves en situació de carrer menteixo; si et dic que no n'hi ha, també menteixo», explica Herman Hy, educador social de l'Associació Tié de Bobo-Dioulasso, la segona ciutat més important de Burkina Faso. Hy fa més de vint anys que treballa amb infants i joves que viuen al carrer, però aquesta situació és nova: «Sempre els hi diem que si algú amb cotxe s'hi acosta es fixin en el nom de la matrícula».

I és que segons l'Alt Comissionat de les Nacions Unides per als Refugiats (UNHCR), els grups terroristes que operen en aquest país africà han començat a reclutar infants i joves per unir-se a la seva lluita. De fet, el juliol del 2021, un grup de joves d'entre 12 i 14 anys van disparar i cremar el poble del Solhan, al nord-est del país. Almenys 160 persones van ser assassinades durant l'atac, segons va comunicar l'antic govern de Roch Kaboré, destituït pel cop d'estat liderat pel tinent coronel i actual president del país, Paul-Henri Sandaogo Damiba, el 25 de gener del 2022.

«No és visible, però tenim aquest pressentiment», diu Solange Traoré, coordinadora de la Federació Hakilisigui de dones cooperativistes, quan li pregunto sobre la presència de grups terroristes a la ciutat de Bobo-Dioulasso, a l'est de Burkina Faso. «Abans els nens del carrer pidolaven per menjar, ara volen diners i cotxes grans», assegura Traoré. Només a Bobo-Dioulasso més de 1.000 infants i joves viuen en situació de carrer, segons recull el Ministeri d'Acció Social, una dada que augmenta fins als 10.000 a tot el país.

Hy i l'educador Theophile Palenfo surten cada dilluns, dimecres i divendres a fer una volta de reconeixement pels carrers de Bobo-Dioulasso amb la intenció d'identificar, aconsellar i crear vincle amb els anomenats *enfants* de la rue (nens

Educadors surten al carrer per aconsellar i crear vincles amb els nens del carrer

del carrer). La ruta comença a l'estació de trens on es troben amb els que arriben d'altres punts del país a buscar feina a Bobo-Dioulasso; després van a un voral de carretera on conviuen els joves i acaben a l'escorxador de la ciutat on es reuneixen els més petits. "La nostra feina és aconseguir que obrin els ulls", explica Palenfo, que coneix la situació de primera mà, ja que de petit es dedicava a vendre al carrer i s'hi passava llargues jornades.

L'Associació Tié, conjuntament amb l'ONG catalana NouSol, han començat una base de dades per identificar els nens que passen pel centre d'acollida. La totalitat d'ells no té cap document identificatiu ni figuren en cap registre oficial. "Abans que arribés el terrorisme els nens eren captats per màfies que els explotaven per treballar al camp, però ara no sabem on són, de cop desapareixen", explica el director de l'ONG catalana NouSol, Joel López. És el cas de l'Ousseni (14 anys) i el seu germà bessó, Alassane, que un dia ja no hi eren, no el trobàvem. "Han marxat a Mali amb un camió", li va dir un nen a en Theophile quan buscava els bessons a l'escorxador de la ciutat, punt de trobada dels enfants de la rue.

«El carrer és una escola de vida», diu Hy i afegeix: "aquests nens veuen coses que no ens podem ni imaginar". La majoria marxen de casa a causa de la violència familiar o buscant «la llibertat», tal com explica l'educador Palenfo. Una de les tasques dels educadors és prevenir que no s'enganxin a la cola (droga a base de cola Alraldite), ja que després es complica exponencialment la seva situació al carrer i és més difícil sortir-ne.

Per això, ser-hi a temps i a prop és imprescindible, ja que l'objectiu últim de l'Associació Tié i NouSol és la reinserció familiar i social d'aquests infants i joves. Les seves principals estratègies són conèixer l'entorn familiar de l'infant i, sobretot, motivar-lo a tornar a l'escola i imaginar un futur a través de l'educació i l'aprenentatge.

Imaginar un altre futur

L'Escola d'Educació de Base No Formal (CBNEF, en les seves sigles en francès) situada a Dafrà, un barri de Bobo-Dioulasso, és una escola de segona oportunitat en què joves dels nou als quinze anys poden anar a estudiar soldadura, construcció, perruqueria, costura o fusteria durant quatre anys. «S'hi pot apuntar tothom; encara que no hagi anat a l'escola o no tingui documentació, nosaltres els registrem», explica el seu director, Sidiqui Outtara. «Si has estudiat i pots treballar, no tens necessitat d'emigrar clandestinament i anar a morir al mar», diu Souttara mentre es resigna per la falta de recursos amb què ha de treballar ell i tot el personal de l'escola. «Per aquest curs hem tingut un pressupost de 12 milions de CFA (18.244 euros) i ens en faltarien com a mínim quatre més, mira, no puc ni comprar un ordinador per fer el registre de l'alumnat!», explica el director mentre obre un armari de ferro d'on en cauen fulls groguencs. Tot i això, reconeix que

«un poble que té gana no és un poble lliure, un poble malalt no és un poble productiu i és per això que l'Estat no es pot encarregar només de l'educació». I és que aquest país de vint milions d'habitants se situa al lloc número 182 dels 189 països que compten a la classificació de l'Índex de Desenvolupament Humà calculat pel Programa de les Nacions Unides per al Desenvolupament (PNUD).

«Nosaltres també som la base per lluitar contra el terrorisme», afirma Ouattara mentre mostra la classe de costura on hi ha 13 màquines de cosir per a 42 alumnes. «Tenim molts joves del nord (zona sota control jihadista) inscrits a l'escola, és millor que estiguin aquí que no al carrer, que és on els recluten», conclou. Aquest és el cas d'en Kabirou, que té 18 anys i va marxar de casa als onze. «De petit era talibé (estudiant d'una escola coràn ica) i em pegaven si no duia 500 francs (0,76 cèntims d'euro) al dia a l'escola, per això havia de pidolar i així vaig acabar al carrer», explica. Ara estudia fusteria al CBNEF i ja fa dos anys que viu al Centre de Dia i Urgència de Tié i NouSol. «Ara estudio per després poder tenir diners i mantenir una família», afegeix.

Tant en Kabirou com l'Ousseni o l'Alassane no han viatjat mai fora de

Centre d'Acollida i Urgència gestionat per l'Associació Tié i NouSol

Sidiqui Outtara, director del CBENF, mostrant els armaris del seu despatx plens de documentació que no pot digitalitzar per falta de material informàtic

l'Àfrica. Els seus referents europeus són a partir del futbol: la Lliga, l'Eurocopa i els seus jugadors. Ucraïna, no saben on és. Ni tampoc que el 57,5% del blat que es consumeix al seu país, Burkina Faso, prové de Rússia i Ucraïna, així com fertilitzants i olis vegetals.

Per què el continent que posseeix el 60% de la terra cultivable del món ha d'importar el 50% del cereal que consumeix? Per què la terra africana no és capaç d'alimentar els seus habitants? "«Lo que mata en Senegal no son las armas, son los yogures con etiqueta europea en las estanteries de sus mercados», explica el periodista Jaume Portell en el llibre guanyador del Premi d'Assaig Casa Àfrica del 2018, Por un grano de cacao.

El malson postcolonial

«Seria un error focalitzar-se excessivament en la pobresa i no pas en les raons d'aquesta pobresa. L'explotació dels països africans pel conglomerat d'empreses és possible gràcies a la inestabilitat. Com es crea aquesta inestabilitat, ha de ser la pregunta clau», afirma el politòleg Saiba Bayo. I és que explicar les raons de la pobresa és fixar-nos amb el llegat postcolonial europeu als països africans i la presència actual tant de grans empreses extractives com de tuteles colonials com és, encara, l'ús del franc CFA com a moneda, encara controlada des de París.

«No se puede entender el modelo agrícola africano sin explicar la colonización. No se puede entender la orientación de las economías africanas hacia la exportación sin comentar el rol del Fondo Monetario Internacional (FMI). No se puede explicar la estructura del Estado africano sin mencionar el esclavismo», explica Portell al llibre.

La invasió de Rússia a Ucraïna ha sigut un afegit a les crisis que ja travessava Burkina Faso i l'Àfrica de l'Oest: alimentària, climàtica i de conflictes armats. Des de l'inici de la guerra d'Ucraïna els preus dels aliments han augmentat un 14,8%, segons l'Índex de l'Organització de les Nacions Unides per l'Alimentació i l'Agricultura (FAO). De fet, l'Estat burkinès i el gremi de forners han acordat mantenir el preu de les barres de pa a 150 francs (0,23 cèntims d'euro) però reduir-ne el pes de 200 a 160 grams. Per entendre-ho: de mitjana una persona guanya 1,06 euros al dia. Això significa que destinen gairebé un 25% dels seus ingressos a 160 grams de farina que equivalen a 582 calories, un número molt per sota de la mitjana recomanada —entre 1.600 i 2.400 calories segons cada persona. Martín Caparrós, en el seu llibre El Hambre, explica que la fam no només és quedar-se sense menjar, sinó també el fet de no tenir accés a una alimentació de qualitat per viure.

«Viure a l'Àfrica és cansat», em va dir un dia un treballador burkinès que es dedica a esmolar ganivets a l'escorxador de Bobo-Dioulasso, allà on els bessons, Ousseni i Assane, van pujar a un camió direcció Mali, - aviam què passa?-; mentre en Kabirou estudia fusteria al CBNF i d'aquí a uns anys alimentar una família i comprar un crostó de pa, cada cop més petit, per 150 francs. El pa s'encongeix a costa de l'artilleria que cala foc a Khàrkiv mentre un director d'escola acumula inscripcions, fitxes i documents esperant un ordinador.

Èlia Borràs
periodista gironina
que colabora amb la ONG Nou Sol

LA PROHIBICIÓN DEL TRABAJO FORZOSO

primer paso firme de la Unión para lograr el trabajo decente en el mundo

Cuando hablamos de como erradicar el trabajo forzoso, de eliminar el trabajo infantil en el mundo, estamos hablando de más y mejor democracia e igualdad. Celebramos la iniciativa de la Comisión Europea de querer liderar estas cuestiones a nivel mundial, contribuyendo de manera real a algo que para todos los que consagramos nuestra vida a la lucha por el trabajo digno es un sueño: un futuro de igualdad, justicia y no discriminación para el mundo del trabajo. En definitiva, el sueño del trabajo decente.

El número de personas menores en situación de trabajo infantil ha aumentado en más de 8 millones entre 2016 y 2020, invirtiendo la tendencia anterior de reducción. De 2016 a 2021, más 2,7 millones de personas fueron integradas al trabajo forzoso, sumando un total de más de 27,6 millones de personas esclavizadas en el mundo. El aumento se explica por el incremento del trabajo obligado en diferentes sectores: en los servicios, la industria manufacturera, la construcción, la agricultura y el trabajo doméstico, lo que supone que el 87% de las personas adultas están ocupadas en trabajo forzoso. El resto, que son cientos de miles de personas, se ven obligadas a excavar en busca de minerales o a realizar otros trabajos de minería y canteras, pescar en buques, mendigar en la calle y realizar actividades ilícitas.

El 86% del trabajo forzoso es impuesto por agentes privados, pero es realmente grave que el 14% (3,9 millones) sea exigido por algún estado. La pandemia de covid-19 redujo los ingresos, por lo que se presentó un mayor endeudamiento entre los trabajadores y, con ello, se observó un marcado aumento de la servidumbre por deudas entre algunos trabajadores sin acceso a los canales de crédito formales.

Pese a que el trabajo decente integra los ODS (objetivo 8), las sucesivas crisis financiera, pandémica, energética, la guerra, así como los enormes desafíos de la economía y la sociedad de nuestro tiempo, amenazan a diario el logro del trabajo decente para todas las personas del mundo del trabajo. De otra parte,

las transformaciones tecnológicas generan crecimiento económico y un importante número de nuevas oportunidades de empleo, pero también propician una normativa laboral con menos garantías que las exigibles desde el estándar social universal de trabajo decente.

Es de valorar que la Comisión proponga tanto reforzar el cumplimiento de los instrumentos existentes como adoptar futuros instrumentos, incluidos los normativos, en los cuatro pilares de la Agenda de Trabajo Decente para una política de tolerancia cero sobre el trabajo infantil, incluyendo la prohibición de introducir en los mercados europeos los productos fabricados, o distribuidos, con algún tipo de intervención del trabajo forzoso y del trabajo infantil.

Es también de celebrar la decisión de la UE de desarrollar, en línea con la OIT, una agenda propia para la consecución efectiva, como resultado, no solo como proclamación formal, de todos los elementos que integran el concepto universal de trabajo decente de la OIT.

En este sentido, es de especial relevancia la propuesta de directiva sobre la diligencia debida obligatoria para garantizar la sostenibilidad empresarial, incluyendo toda la cadena de valor global. Es obvio que las autoridades son insuficientes para poder ganar por sí solas la batalla contra el trabajo forzoso. Es muy positivo también el uso del marco jurídico y la política de contratación pública socialmente responsable como herramienta para luchar contra el trabajo forzoso y el trabajo infantil.

Es por eso que reclamamos, en el dictamen recientemente aprobado en el Comité Económico y Social Europeo del cual he sido ponente única, tanto **el apoyo de la UE a un tratado vinculante de las Naciones Unidas sobre la empresa y los derechos humanos como el establecimiento de un convenio de la OIT sobre el trabajo digno en las cadenas de suministro**. Asimismo, pedimos un marco jurídico comunitario eficaz sobre diligencia debida obligatoria y responsabilidad empresarial, jurídicamente exigibles en todos los niveles jurisdiccionales de la UE, basándose en el diálogo social con los interlocutores sociales y en un enfoque de múltiples partes interesadas.

Nos encontramos en un momento transcendente en la historia de la lucha contra el trabajo forzoso, pues hablamos no solo de la dignidad humana y la importancia del trabajo para su desenvolvimiento, el bien jurídico, social y cultural más preciado que tiene la humanidad, sino también es oportuno en el panorama actual.

Es oportuno porque en el actual escenario de crisis sucesivas y concurrentes (pandémicas, energéticas, inflacionarias, climáticas, etc.) no hay mejor amortiguador social y económico que garantizar a las personas un trabajo decente. La salida a la anterior crisis fiscal se hizo desde la austeridad y la devaluación de derechos y el resultado fue una profunda crisis, muy duradera y que hizo estragos en muchos países, también europeos.

Que el mayor número de personas posible en el mundo tengan el estándar de trabajo decente, lejos de amenazar a la economía, la fortalece; más aún, es una condición necesaria para su crecimiento. Prueba de ello es que en muchos países de la UE no se encuentra mano de obra y eso está lastrando el crecimiento económico. Por tan-

to, este Dictamen es un imperativo de justicia social en el mundo, pero también una condición para un desarrollo sostenible del crecimiento económico. Y la prueba de que lo que decimos en el dictamen del CESE es acertado es que la Comisión ha puesto en marcha la semana pasada algo que pedimos en el texto, y es el hecho de que tiene que acelerar la iniciativa legal para prohibir efectivamente la introducción en el mercado de la UE de productos, tanto nacionales como importados, que hayan sido fabricados mediante trabajo forzoso, incluido el trabajo infantil.

Mejoras que debe incorporar la futura directiva y lagunas a corregir:

- Instamos a una agenda más ambiciosa e innovadora para garantizar de forma efectiva que el desarrollo asocie competitividad con justicia social. Asimismo, el trabajo digno no es solo una cuestión de empleo y protección social, sino que implica también una cuestión de gobernanza, en la que el diálogo social con los interlocutores sociales debe estar presente en todas sus fases.

- La propuesta de Directiva sobre diligencia debida en materia de sostenibilidad y derechos humanos, tiene un «ámbito de aplicación personal» insuficiente, porque deja fuera de su aplicación directa a todas las PYMES. La CE se distancia de la Resolución del Parlamento Europeo favorable a su inclusión, así como de su propuesta inicial, más ambiciosa. Pedimos ampliar el ámbito de aplicación, volviendo a la versión inicial para incorporar a todas las empresas.

- Pedimos que la Comisión desarrolle el principio del trabajo digno incorporando la perspectiva de la igualdad de género y la no discriminación, la lucha contra el riesgo de exclusión de los colectivos más vulnerables en los mercados de trabajo, la salud y seguridad en el trabajo, así como el carácter sostenible del empleo en el escenario de la transición ecológica. Todos ellos objetivos transversales de la OIT y de la Agenda 2030.

- Las representaciones sindicales y los comités de empresa europeos no tienen garantizado un nivel de participación adecuado a lo largo de las cadenas de suministro. Esta deficiencia puede dificultar la eficacia en la lucha contra el dumping social. Una laguna de protección de este tipo, por su impacto colectivo, perjudica tanto a las personas trabajadoras como a las empresas. Pedimos a la CE que contemple de forma expresa ese nivel de participación en la elaboración y seguimiento de la política de diligencia debida de las empresas en toda su cadena de valor.

- La Directiva propuesta establece, junto a un sistema de supervisión pública, un régimen efectivo y real de responsabilidad civil que valoramos muy positivamente. Pero no estamos de acuerdo con que facilite formas de exención/limitación de responsabilidad, a fin de prevenir la conflictividad judicial. Esto puede hacer peligrar este sistema de responsabilidad dejándolo en meras garantías en papel.

- Consideramos una laguna de protección que no se clarifique quién debe probar el cumplimiento de una política eficaz de diligencia debida. Asimismo, pensamos que el uso de conceptos difusos como el de «relación comercial establecida» o las meras «garantías contractuales de cumplimiento de los códigos de conducta» ponen el riesgo el efecto útil de la Directiva. Pedimos que la Comisión precise con más rigor tales garantías y un proceso equilibrado de diálogo entre la Comisión, el Parlamento y el Consejo para corregir estas carencias y mejorar la eficacia del instrumento normativo que finalmente se apruebe.

  Y, por último, pedimos que la Comisión lleve a cabo una evaluación del impacto económico, social y medioambiental, de los nuevos instrumentos, especialmente en lo que refiere a las pymes.

Es posible que, aunando esfuerzos de todos los agentes implicados en el mundo del trabajo: empresas, representantes de las personas trabajadoras y agentes sociales, con el paquete normativo que ahora se pone en marcha desde la UE siguiendo la agenda de la OIT y de la ONU, el sueño del trabajo decente esté más cerca. Sin duda, habrá que pelearlo día a día.

Carmen Barrera
secretaria de Políticas Sociales, Empleo y Seguridad Social de la UGT, miembro del CESE y relatora de la propuesta

Javier Andaluz

responsable de Cambio Climático de Ecologistas en Acción

Ecologistas en Acción es una confederación de más de 300 grupos ecologistas distribuidos por pueblos y ciudades. Forman parte del ecologismo social, que entiende que los problemas medioambientales tienen su origen en un modelo de producción y consumo cada vez más globalizado, del que derivan también otros problemas sociales, y que hay que transformar si se quiere evitar la crisis ecológica.

Derechos Humanos y cambio climático ¿Que vínculo, qué relación tienen?

Cuando hablamos de dignidad de vida, que es uno de los derechos humanos fundamentales, hablamos de muchas aspectos estrechamente relacionadas con el medio ambiente. Desde la Conferencia de las Naciones Unidas sobre el Medio Ambiente y el Desarrollo de Rio de Janeiro del 92, quedó clara la intersección entre cambio climático i derechos humanos, ya que el sistema que genera el problema climático es el misma que genera muchas desigualdades sociales, como la pobreza. Hablamos de la misma raíz, del mismo problema.

Cuando abordamos las soluciones ambientales desde el ecologismo, hablamos de los usos de los recursos, del cuidado y respecto a la tierra y al planeta, esta es la maquinaria básica para derechos fundamentales de alimentación, de condiciones de digna, etc. Por ejemplo cuando hablamos de clima, que es mi especialidad, lo hacemos de cómo se une la desaparición de pequeños estados insulares como consecuencia del crecimiento del nivel del mar, con los derechos humanos de sus habitantes, que van a tener que desplazarse. Cuando hablamos de impacto climático, también hablamos de ejes de justicia social norte-sud, porque Europa frente al cambio climático tienes unas posibilidades que no tienen los países del sud. Aquí detrás, lo que vemos es maquinaria de daño ambiental, minería, extractivismo…

Cuando hablamos de mediamente hablamos de derechos fundamentales y básicos.

¿Cómo afecta el cambio climático en las crisis migratorias y como nos repercuten a nosotros?

Cuando hablamos de impacto climático, hablamos de causas socio-ambientales, ya que hay países que ante los mismos procesos de degradación ambiental tienen sistemas de soporte mejor y más distributivo que otros.

Un ejemplo claro de concentración de problemas es África. Aquí hay una serie de desplazamientos internos muy importantes, que son poco conocidos por nuestra sociedad, y que hacen que por sequias y fuertes hambrunas salga de sus territorio, hacia otras zonas de su país o de países vecino lo que genera graves conflictos, en muchos casos aumentado sus grados de marginalidad. Esto a su vez, crea otra presión migratoria general hacia los países del norte.

La realidad climática es que este derecho no está reconocido aunque ahora se hable de refugiados climáticos o ambientales. Estudiamos el caso de Siria, un conflicto que venía precedido de una fuerte sequía y un cambio climático que ha roto los sistemas de subsistencia de su población y ha hecho que esa sociedad que ya era frágil acabe de reventar y se generen estados fallidos, que también ejercen una fuerte presión.

¿En Europa se ha aceptado alguna persona refugiada por causes climáticas o medio-ambientales?

No me consta, no existe un estatuto del refugiado por causas ambientales y por tanto no es una causa de asilo. En relación a causas climáticas sí que hay las islas del Estrecho de Torres, al norte de Australia continental, que han presentado una demanda histórica, ante las Naciones Unidas, donde argumentan que Australia, al no tomar las acciones adecuadas para reducir las emisiones de dióxido de carbono, ha violado sus derechos humanos fundamentales. Es un litigio por el cambio climático que argumenta una violación a los derechos humanos i que obligaría a Australia a acoger esa población.

Europa trabaja en una norma sobre "Diligencia debida" para que las empresas respecte los derechos humanos allí donde estén. En Catalunya estamos pendientes de la tramitación de una ley que va en el mismo sentido, "drets humans i empresa". ¿Como ves el tipo de responsabilidad de nuestras empresas en el Sud?

Complicada y compleja. Los principios rectores de Naciones Unidas introducen este concepto de *Dilengia Debida* para que las empresas respecten los derechos humanos y medioambientales, y creo se podría ser un paso a tener en cuenta. Incluso algunas ya han adoptado algunas medidas en este sentido, por presión social, pero el problema realmente está realmente en el nivel alcance.

Por ejemplo, empresas españolas y europeas de ropa, subcontratan a proveedores locales, que no respectan los derechos humanos de

su trabajadores, ni las medidas medioambientales y estos a su vez lo hacen o subcontratan a persones o grupos que trabajan en talleres ilegales o de la economía sumergida, donde no se respeta nada. Además en esos países las regulaciones de condiciones laborales no son las mismas que en Europa. Así que si no hacemos un alcance completo de esta responsabilidad, las empresas seguirán utilizando estos subterfugios. Una economía de moda barata requiere de una mano de obra barata, eso debilita económicamente al territorio, aquí han desaparecido las grandes empresas textiles, y en el sur global se vulneran los derechos, con una cadena de distribución que se basa en combustibles fósiles, aquí entran el medio ambientes, con lo que supone de impacto climático.

Sucede algo tan absurdo como que tu ropa va a viajar más de lo que tú en todo tu vida

¿Cómo las guerras llegan a afectar la vulneración de los derechos humanos como la alimentación?

Ahora hablamos del conflicto de Rusia y Ucrania y de la fuerte dependencia de Europea del gas ruso.

Pero nosotros venimos denunciando que las zonas donde se da petróleo son países que no tiene sistemas de democracia decentes. Es habitual que las empresa proveedoras de petróleo este gestionadas por esos dirigentes, el petróleo es una moneda fundamental en este sistema económico y todo el mundo quiere comprar petróleo y le da igual de donde viene. Por eso hemos visto y vemos conflictos. Con el petróleo de Arabia Saudí se está financiando la guerra en Yemen, en Latinoamérica se han entrado en comunidades indígenas violando sus derecho humanos (hicimos una campaña "Repsol tu petróleo está manchado de sangre").

Vemos que a extracción está muy ligada a la vulneración de derechos y ha justificado guerras como la de Irán i Irak, donde el ejecito norteamericano lo primer que hizo fue a asegurar los pozos de petróleo.

El problema energético de Europa, debido a la guerra de Rusia i Ucrania, ha hecho que acaparemos el gas, lo que tensionemos el mercado al alza y ha impedido que otros países hayan podido acceder, como es el caso de Sir Lanka y Bangladesh, ha generado desestabilización y conflictos, con .

También ha afectado a productos asociados al gas como los fertilizantes y pesticidas que dependían mucho de Rusia, por tanto hemos generado una economía agrícola muy basada en combustibles fósiles, basada en el gas para obtener amoniaco para los ferticilazente y pesticidas que ha provocado que el bloqueo haya encarecido los sus precios y el de los granos asociados a esos fertilizantes, también han impactado de manera desigual, mientras que los Europeos han sido capaces de mantener su suministro, otros países tienen problemas de acceso al grano y con ello todos los problemas de aumento de la probreza, de la hambruna…

¿Crees que es necesario el decrecimiento o nos vamos al garete?

Para conseguir que el clima esté más o menos estable para el 2050 se ha de reducir un tercio el consumo

energético Pero el decrecimiento sí, ¿pero para quién? Porque igual los países del sur para alcanzar sus derechos humanos ha de reducir menos y los del norte más, porque esto no se puede repartir uniformemente. Un informe de Intermon Oxfam dice la población más rica del mundo es la responsable la emisión del 80% de gases de efecto invernadero. Primero habría que abordar estos aspectos. Un ejemplo del que ahora se habla es la contaminación aérea, quizá habría que empezar por los jets privado y reducir drásticamente.

En el norte global la mayor fuente emisora de gases invernadero está en la movilidad, sobre todo en el vehículo privado. Aunque la pretendida sustitución por vehículos de combustión por eléctricos es imposible en términos materiales, porque esos materiales que se utilizan, tienen una característica de extractivismo (el coltan en el Congo, el litio en Yasuni). Se ha de plantear un horizonte viable y sostenible. No vale sacar tecnologías sin planificar, sin hacer una gestión razonable de lo que sería un uso sostenible de esos recursos a largo plazo.

¿Estamos los ciudadanos y la sociedad preparados para asumir estos cambios?

Pues hemos de estarlo, sino la realidad nos arrollara. Se han de reducir los vehículos privados, no es necesario un coche por persona, es necesario mejorar la red de transporte público i aumentar, sobre todo el ferrocarril, que tiene una fácil electrificación (aunque se está haciendo todo lo contrario crear una líneas de alta velocidad y deshaciéndonos del tren) y que permite la vertebración del territorio.

Hay que hacer una reflexión, no puede ser que se piense que una vida buena parece que es tener tu propio vehículo, eso hay que combatirlo porque no es la expresión de libertat, es todo lo contrario, es generador de cambio climático, hace que las ciudades estén diseñadas solo para los coches. Por lo que la reducción de vehículos en la ciudad es una buena idea en aspectos sociales y de convivencias.

Las grandes corporaciones de fertilizantes y pesticidas están acabando con los pequeños agricultores aquí, el Sur tiene alguna vía de escapatoria de la grandes corporaciones?

En el sur han penetrado las grandes industrias agrotóxicas. Debería haber un nuevo modelo enfocada hacia las necesidades territoriales. Pero lo que está claro es que en el mundo actual prima la súper producción fruto del sistema actual. Si a los agricultores les pagan más por la cantidad, que por la calidad, pues es lo que van a hacer arrasando la tierra. Hasta qué punto tienen capacidad de salir, pues no me la jugaría mucho, pero creo que si podría haber ese modelo alternativo de desarrollo alejado de lo que es ahora la economía global. ■

Blocs militars que no eviten les guerres

La doctrina realista de relacions internacionals diu que la situació d'equilibri de poders que es dona en un moment determinat respon a les necessitats o voluntats de crear aliances per fer front a països o aliances percebuts com una amenaça present o futura. Aquestes aliances es creen a llarg termini, a poc a poc, lligant acords i creant relacions a través de, entre altres, la política exterior i de defensa.

El nou —o no tan nou— ordre mundial en el qual es troba l'hegemonia aparentment decadent dels EUA, es caracteritza per almenys tres grans potències amb voluntat de ser hegemòniques: els Estats Units, la Federació Russa i la Xina. Una bona manera de saber quines aliances es poden estar conformant en l'àmbit internacional al voltant d'aquestes potències és veure el seu comerç d'armes.

Segons la base de dades de transferències d'armes del SIPRI, la darrera dècada (2011-2021), les exportacions d'armes dels EUA han estat destinades a Austràlia, el Canadà, Colòmbia, Egipte, l'Índia, Israel, el Japó, Kuwait, el Líban, el Marroc, les Filipines, Qatar, l'Aràbia Saudita, Singapur, Corea del Sud, Taiwan, Turquia i els Emirats Àrabs Units, a més dels seus *partners* habituals d'Europa. La Xina ha venut volums molt rellevants d'armes a Algèria, Bangladesh, Myanmar, el Pakistan, Tailàndia, Indonèsia, Nigèria i, en certa manera, el Sudan, Veneçuela, l'Aràbia Saudita i els Emirats Àrabs Units. La Federació Russa, per la seva banda, ha transferit armes en volums importants a Algèria, l'Azerbaidjan, Bielorússia, la Xina, Egipte, l'Índia, l'Iraq, el Kazakhstan, Mali, Birmània, Nigèria, el Pakistan, Sèrbia, Síria, Turquia, EAU, l'Uzbekistan, el Vietnam i, fins fa uns anys, a Veneçuela. La primera conclusió és que hi ha clients comuns, com l'Índia, Egipte, Turquia i els països immersos a la guerra del Iemen,

l'Aràbia Saudita i EAU. La segona i més important, és que es perceben diferents companys de viatge en dos blocs principals, el dels Estats Units i el de la Xina-Rússia, que comparteixen alguns, però no tots.

Com a complement de la informació de les relacions comercials en armament per identificar quines aliances per l'equilibri de poders s'estan donant, hem d'afegir les organitzacions de cooperació per la pau i la seguretat de les tres potències esmentades. L'OTAN, creada l'any 1949 per dotze països, aplega avui trenta membres, amb una propera ampliació imminent a la vista. A l'altre costat/cantó hi ha l'Organització de Cooperació de Xangai, creada l'any 2001, amb els membres següents: la Xina, l'Índia, el Kazakhstan, el Kirguizistan, Rússia, el Pakistan, el Tadjikistan, l'Uzbekistan i, amb un rol menor, l'Afganistan, Bielorússia, l'Iran, Mongòlia, Armènia, l'Azerbaidjan, Cambodja, el Nepal, Sri Lanka i Turquia. A aquestes s'ha afegit recentment l'AUKUS, una nova organització en seguretat i defensa de l'Indopacífic, conformada pels EUA, Austràlia i el Regne Unit.

Una manera de valorar el poder de les potències militars és el que

mostra la despesa militar. Segons el càlcul també del SIPRI, sabem que el 2021 la despesa militar global fou de 2,11 bilions de dòlars, dels quals els Estats Units acapara el 40% (800 mil milions), tots els països de l'OTAN superen el 50% (1.125 milions). La Xina, amb 293,3 mil milions, és la segona potència en despesa militar, seguida de prop pel conjunt d'estats de la UE (233 mil milions). El més interessant d'aquestes dades, utilitzant la informació anteriorment esmentada, és comprovar la diferència d'aquesta despesa entre els blocs: el bloc EUA, al qual, a més de l'OTAN, afegiríem els seus aliats tradicionals com el Japó, Israel, Corea del Sud i diversos països d'Orient Pròxim, acumula al voltant del 75% mundial de la despesa. El bloc Rússia-la Xina n'aplega el 15-20% mundial. És a dir, uns seixanta països en blocs militars s'emporten el 90% de la militarització mundial, mesurada amb els pressupostos militars. Vist des d'un altre prisma, la major part de països no pertanyen a cap dels aparentment principals i imprescindibles blocs militars mundials, alhora que dediquen menys recursos a despesa militar.

Aquesta arquitectura militar d'inseguretat s'ha aconseguit a poc a

poc, creant aliances, aprovant pressupostos, una d'elles des de 1949, i des del 2001 la seva contrapartida (que d'alguna manera podria considerar-se substituta del Pacte de Varsòvia, desaparegut després de la caiguda del mur de Berlín). És a dir, la seguretat i la pau actuals o, millor dit, la manca de seguretat i pau actuals, són el resultat d'estratègies i planificacions que ens han portat fins al punt en què ens trobem: un món amb més de trenta conflictes armats actius des de fa dècades, amb prop de cent indrets en tensió, segons l'Escola Cultura de Pau, amb una guerra a Europa que qui s'encarrega de la nostra seguretat, no ha sabut evitar ni aturar.

Per tant, podem comprovar que la política de defensa i seguretat de les organitzacions militars no ha aconseguit la pau, més aviat al contrari, han fet del món un lloc més insegur. Si la pau és el seu objectiu, la doctrina realista, basada en el bel·licisme imperant, ha fracassat.

Semblen més realistes els posicionaments pacifistes, que aposten per reduir el militarisme i l'armamentisme per generar condicions de pau que evitin la guerra i donin més seguretat. De fet, de propostes en aquesta direcció n'hi ha moltes, però podem destacar-ne ara tres d'urgents i necessàries: cal reduir les despeses militars, com proposa la campanya internacional per la reducció de les despeses militars GCOMS, de l'Internacional Peace Bureau; cal sortir de l'OTAN, que no permet, per activa o per passiva, trencar amb les polítiques hegemòniques bel·licistes; cal treballar per eliminar les armes nuclears, i demanar la signatura del TPAN i una zona lliure d'armes nuclears a Europa i a l'Orient Mitjà, per evitar una escalada nuclear allà on les coses poden arribar a estar fora de control.

En conclusió, la seguretat militaritzada no ens ha donat més seguretat. Cal que canviem el prisma i els subjectes que decideixen quina seguretat volem i com l'aconseguim. La resolució 1325 de Nacions Unides posa l'èmfasi en el fet que els processos de pau en què participen les dones són més exitosos, duradors i justos. Sembla lògic i apropiat fer servir la mateixa lògica per proposar que siguin dones sota una òptica feminista les que marquin les polítiques de seguretat i pau a partir d'ara per aconseguir una veritable pau. Perquè la seguretat militaritzada, òbviament patriarcal, o no ho ha sabut fer o no pretenia fer-ho.

Jordi Calvo
coordinador del Centre Delàs i professor de relacions internacionals, conflictes armats, economia de defensa i cooperació (UJI, URL, UOC)

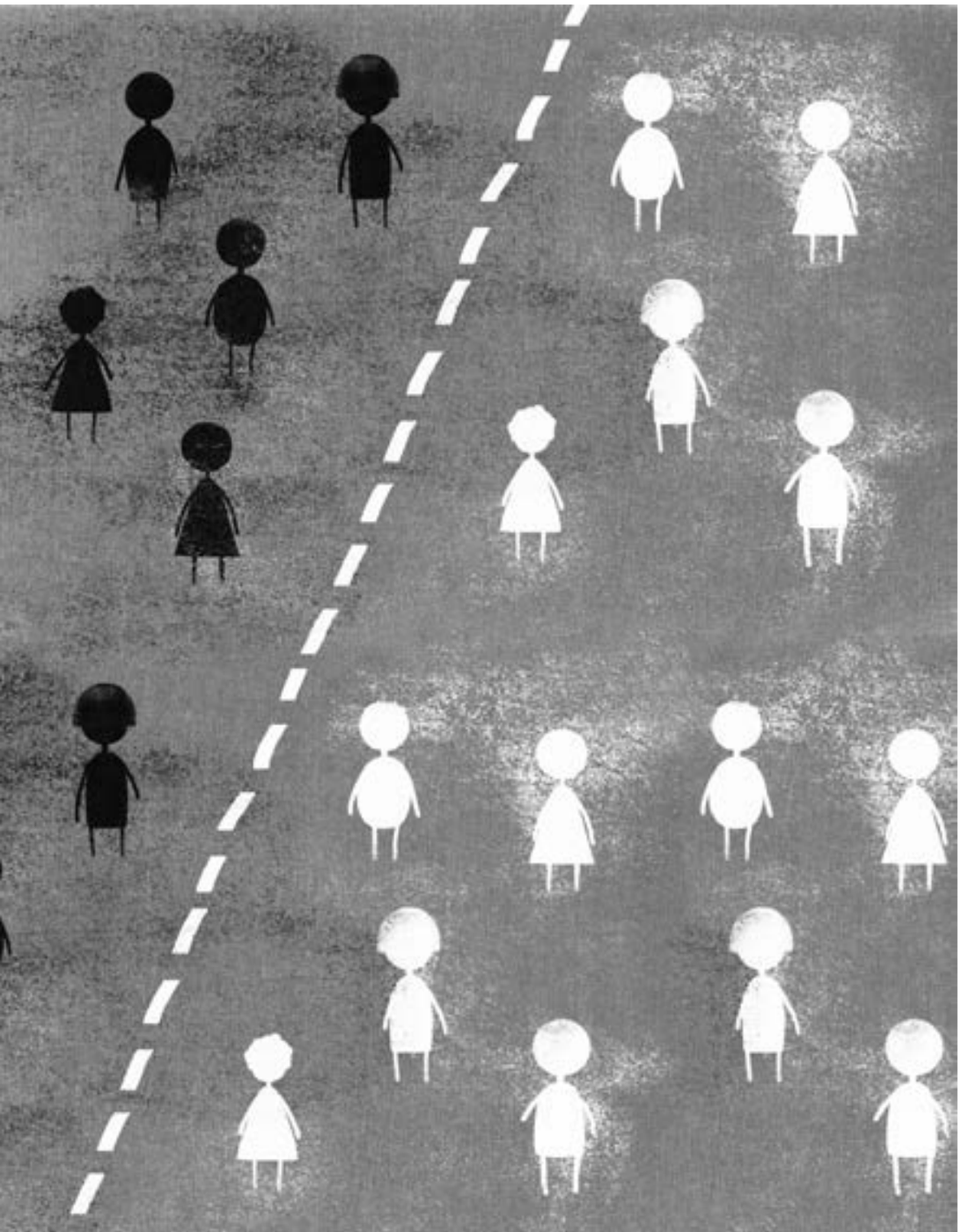

Per què som tan insensibles a la situació dels **negres?**

Vivim temps preocupants en què estem veient un ressorgiment cru d'ideologies i violències racistes deshumanitzadores, en què la injustícia racial encara prospera i es perpètua en un panorama polític que continua armant aquesta divisió. Difonem la idea errònia que certs grups i comunitats racialitzades són incompatibles amb les societats i els valors europeus. En un panorama polític caracteritzat per l'auge dels moviments racistes i xenòfobs, aquestes idees errònies sovint s'instrumentalitzen per desencadenar la divisió dins de la societat i sembrar les llavors de l'odi per obtenir beneficis polítics.

Durant l'última dècada, hem vist un augment tant de la gravetat com del nombre, en les manifestacions de la retòrica antiimmigratòria i les polítiques racistes basades exclusivament en l'odi i la intole-

rància a Europa. Els efectes de la incapacitat dels governs per idear i implementar polítiques adequades i humanes sobre cohesió social, diversitat, migració i inclusió social han desencadenat aquest augment, que s'ha amplificat amb l'ús creixent d'internet i les xarxes socials. La dimensió, la gravetat i la freqüència de les seves manifestacions són de gran preocupació i urgència.

La urgència s'aguditza encara més tenint en compte que aquests fenòmens tenen repercussions que van molt més enllà dels individus als quals van dirigits: afecten grups i comunitats senceres, els pobres, la classe treballadora i els immigrants, la qual cosa condueix a la victimització grupal; creen divisions en la societat entre diferents grups, erosionant els drets humans i la cohesió social; i soscaven encara més l'estat de dret i, en última instància, la democràcia.

Aquest desenvolupament és el resultat d'estructures que han estat modelades per segles d'opressions contra grups radicalitzats i encara està tenint un impacte. Ningú que hagi prestat atenció s'ha perdut el terrible i tràgic incident que va provocar la terrible mort d'immigrants africans a la frontera, fortament fortificada, entre la regió marroquina de Nador i l'enclavament espanyol de Melilla el passat 24 de juny 2022.

Segons l'ONU, aquest tràgic incident constitueix el nombre més elevat de morts registrat en un sol incident durant molts anys d'immigrants que intenten travessar del Marroc cap a Europa pels enclavaments espanyols de Melilla i Ceuta. No obstant això, el president d'Espanya, Pedro Sánchez, va decidir felicitar, en lloc de condemnar, la policia marroquina per la seva resposta extremadament deshumanitzadora, bàrbara i violenta que va costar incomptables vides africanes. "Mai deixaré d'expressar el meu suport a la Guàrdia Civil i a la policia", va dir Sánchez. "També vull donar les gràcies a la gendarmeria marroquina per la seva feina. El Marroc també lluita i pateix aquesta violència", va afegir.

A més de les horribles imatges de les forces de seguretat marroquines llançant pedres als immigrants, donant-los puntades de peu i colpejant-los amb porres mentre s'estiraven a terra, multitud dels quals semblaven estar inconscients o sense vida, en lloc d'oferir-los assistència mèdica, també hi ha hagut informes sobre l'intent de les autoritats marroquines d'enterrar precipitadament els immigrants africans que suposadament van ser assassinats de la forma més brutal, en lloc de fer esforços per identificar i preservar els cossos d'una manera digna i adequada a l'espera d'una investigació independent i exhaustiva sobre la causa de la seva mort.

Encara estic esperant la indignació dels líders mundials, d'Ursula Von der Leyen, la presidenta de la Comissió Europea, per demanar una cimera d'emergència de la UE. Però això està per arribar, ja que és una

conseqüència directa d'una política migratòria europea racista inhumana. És una manifestació rotunda de tot el que és inacceptable i profundament racista sobre Espanya i l'enfocament de la UE cap als immigrants i refugiats, especialment si són del continent africà.

L'actual tragèdia que es va desenvolupar a Ucraïna, l'atac i l'agressió de les federacions russes, és una paròdia que causa molts patiments humans. Al mateix temps, també ha demostrat la capacitat d'Europa per organitzar, ajustar i posar en marxa ràpidament directives per ajudar a proporcionar vies segures, acollida organitzada i refugi als milions de refugiats, dones i nens ucraïnesos que fugen per salvar les seves vides.

Els drets humans, la democràcia, l'estat de dret i el dret d'asil no són valors europeus, són universals i s'apliquen a tots, fins i tot als que venen de fora d'Europa, en particular d'Àfrica i Orient Mitjà. Milers de refugiats africans que intenten sol·licitar asil a Europa es deixen ofegar al Mediterrani cada any i, aquells que aconsegueixen escapar de la mort per entrar en territori europeu, són retinguts en condicions brutes i inhumanes i se'ls neguen les seves necessitats i drets bàsics. Les seves famílies estan destrossades i lluiten per arribar a final de mes enmig del creixent racisme estructural i institucional i la desigualtat per polítiques cruels promulgades pels estats membres de la UE.

El que hem estat presenciant és una manifestació clara i explícita de la naturalesa sistèmica arrelada del racisme a Europa. I això és possible gràcies a la manca de voluntat de reconèixer, condemnar i canviar de direcció per part de l'elit política. No hi ha tipus de refugiats justos o incorrectes quan ens mantenim fidels als nostres principis universals. És per això que hem de reconèixer, admetre i parlar sobre com aquest biaix explícit dona forma al desenvolupament i l'aplicació de polítiques migratòries i socioeconòmiques a Europa avui. Per tant, la pregunta és: per què som tan insensibles a la difícil situació dels negres?

Momodou Malcolm Jallow
Left Party (Suècia)
Vicepresident de la Comissió d'Igualtat i No Discriminació de l'Assemblea Parlamentària del Consell d'Europa
Relator general sobre la lluita contra el racisme i la intolerància (2019- 2022)
Membre de la Subcomissió dels Drets de les Minories

Fotos: **Antonio Sempere**

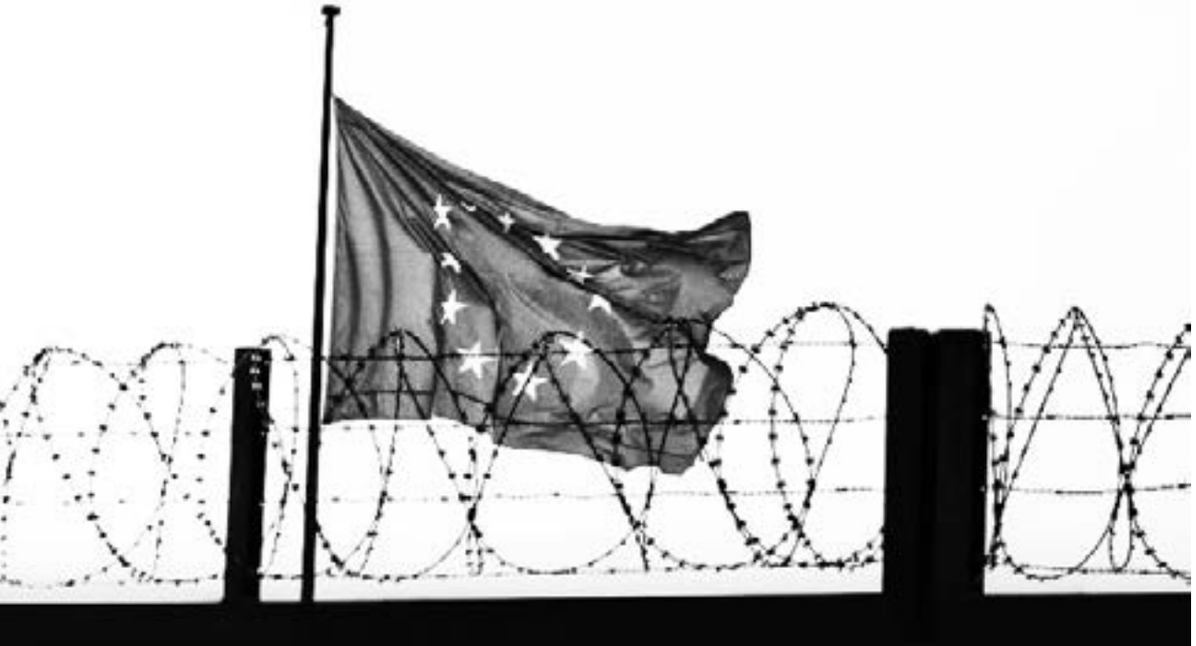

Sense protecció?

Vulneracions del dret d'asil a la Unió Europea

Cada 10 de desembre es commemora l'aprovació de la Declaració Universal dels Drets Humans, una fita històrica que estableix un seguit de drets fonamentals inherents a tota persona i que han de protegir-se arreu del món.

La Declaració, aprovada a París el desembre de 1948, marca un ideal comú per a la humanitat, i assenyala en el seu primer article que tots els éssers humans neixen lliures i iguals en dignitat i drets. Avui en dia, hi ha veus crítiques amb la Declaració, que va néixer en un context marcat per la fi de la II Guerra Mundial en el qual encara no s'havien produït els grans processos de descolonització de la segona meitat del segle XX. Algunes veus consideren que els drets que recull no són prou representatius; altres, que hi ha qüestions claus que no es recullen. Algunes veus critiquen la incapacitat de Nacions Unides per protegir la seva aplicació, i moltes veus reconeixen que la majoria d'estats signataris de la Declaració no la compleixen del tot. Malgrat tot, i fins avui, és l'instrument del Dret Internacional Públic que, sense ser vinculant, recull amb més claredat quins són els ideals que haurien d'inspirar la construcció d'un món més just per a tothom.

Un dels drets que consagra com a universals la Declaració és el dret d'asil. Com a figura, l'asil ha estat una realitat històrica que ha pres formes diferents amb instruments de protecció variats al llarg dels segles. Des del refugi que oferien algunes ciutats gregues, passant pels espais protegits que s'oferien a l'època romana, els pu'uhonua hawaians o la protecció a les esglésies medievals, per posar alguns exemples, la protecció de determinades persones davant de situacions de persecució ha format part de la Història de la humanitat. La Declaració de 1948

Estats signataris de la Convenció de Ginebra de 1951 i/o del Protocol de Nova York

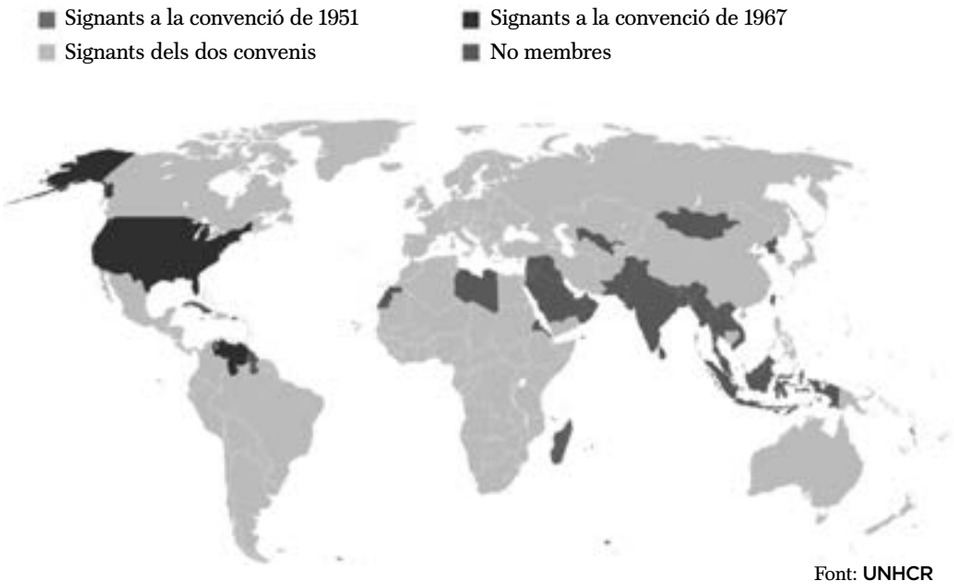

Font: **UNHCR**

consagra el dret d'asil com un dret fonamental, i assenyala que, en cas de persecució, tota persona té dret a buscar asil i a gaudir-ne en qualsevol país.

A diferència d'altres drets que semblen haver quedat en una manifestació d'ideals, el dret d'asil s'estructura a partir de 1951 a través de la Convenció de Ginebra, que determina la figura de la persona refugiada i li garanteix un seguit de drets, alhora que determina les responsabilitats dels estats. Aquest és un text vinculant, que s'ha convertit en part de l'ordenament jurídic de la majoria de països signataris. La Convenció de Ginebra va néixer, originalment, per donar resposta als moviments de població forçats que hi havia hagut a l'Europa de la II Guerra Mundial. Per això, en els seus inicis, considerava com a persona refugiada tota aquella persona que tingués temors de ser perseguida per raons d'ètnia, religió, nacionalitat, pertinença a un determinat grup social o opinions polítiques d'esdeveniments ocorreguts abans del 1951 a Europa (deixant altres parts del món a consideració del país signatari). El protocol de Nova York de 1967 eliminava aquesta restricció i consolidava la figura de l'asil com un dret universal per a tothom.

Durant la segona meitat del segle XX, i especialment en el context de la guerra freda, les figures de l'asil i el refugi gaudien d'un ampli consens i respecte social, i s'entenia que formaven part del compromís solidari dels estats democràtics amb les situacions de desprotecció, vulneració de drets o conflicte que vivien moltes persones arreu del món.

Al llarg d'aquestes primeres dècades del segle XXI, però, s'està vivint una progressiva *deconstrucció* del dret d'asil. Allà on abans es percebia la urgència d'emparar les persones amb necessitat de protecció internacional, avui hi ha polítiques centrades a reduir els 'costos' d'aquesta protecció. Allà on abans es veia la necessitat de garantir que aquestes persones poguessin tenir l'oportunitat de reconstruir les seves vides, avui algunes veus se centren en els 'perills' que aquestes persones suposen per a les societats on arriben.

Aquest escenari és especialment cert en els països de la Unió Europea, que des de la mal anomenada 'crisi de refugiats' de 2015 han començat a endurir les condicions per evitar que les persones refugiades entrin a territori europeu, i també per endurir les condicions d'estada d'aquestes persones en els sistemes de protecció internacional de què disposa cada país.

Així, s'han sentit cada vegada més veus de líders europeus, especialment dels països de l'anomenat grup de Visegrad, que busquen evitar l'entrada de persones refugiades procedents de països de religió musulmana, vulnerant així l'article 3 de la Convenció de Ginebra que prohibeix la discriminació per motius de religió, grup de pertinença ètnica o país d'origen. Alguns països, com Dinamarca, han regulat la retirada de béns personals de valor a les persones refugiades, per compensar els costos de la seva manutenció (contrari a l'article 13 de la Convenció). També han començat a negociar amb països de fora de la Unió Europea la possibilitat d'atendre les

sol·licituds d'asil que es presentin en el seu territori, externalitzant així el dret d'asil, i amb el risc de vulnerar el principi de *non-refoulement* que recull l'article 33 de la Convenció. També s'ha vist, a les fronteres de Polònia, Bulgària, Espanya o Grècia, com s'endurien les condicions d'accés a les fronteres europees per les persones que busquen sol·licitar asil, considerant les seves entrades com a irregulars (el que queda explícitament prohibit en l'article 31 de la Convenció de Ginebra) i posant en marxa mecanismes d'actuació militars per impedir la seva entrada.

La *securitització* de l'asil, convertint les persones refugiades en una amenaça, ha passat a ser una nova normalitat en molts països europeus. Els esforços de la Comissió Europea per construir un sistema europeu comú d'asil estan topant amb les reticències dels estats membres, que han entrat en una competició a la baixa per reduir l'asil i les prestacions a les persones refugiades.

L'acollida de les persones procedents d'Ucraïna ha estat una petita pausa en aquesta línia de vulneració continuada del dret d'asil als països de la Unió Europea. Però cal recordar que mentre la Comissió Europea va presentar una proposta per donar protecció temporal a les persones que fugien del conflicte, el Consell de la Unió Europea va acabar aprovant que aquesta protecció es donés obligatòriament només a les persones nacionals d'Ucraïna, deixant en mans dels estats el tipus d'atenció que calia donar a la resta. Aquesta discriminació suposa una vulneració del dret d'asil que no es pot oblidar.

Les iniciatives ciutadanes que han sorgit per atendre la població procedent d'Ucraïna haurien de servir com una oportunitat per millorar els sistemes d'asil dels països de la Unió Europea, cada cop amb menys recursos i més pressió. Si serveixen per normalitzar una narrativa de persones refugiades desitjables versus les qui no ho són, es degrada encara més el dret d'asil i la protecció internacional.

Garantir el dret d'asil és l'única norma internacional que obliga els Estats a actuar en relació amb l'entrada d'una persona estrangera al seu territori. En la mesura que estan obligats a atendre la sol·licitud d'asil, la resta de normatives d'estrangeria, control de fronteres i limitacions d'accés queden condicionades a la garantia d'atendre qui necessita protecció internacional. Segurament aquesta és la raó principal per la qual els estats intenten desmantellar tot el sistema de protecció internacional sobre el que pivota el dret d'asil. En les societats democràtiques, aquest és un risc real que hauria de mobilitzar a la ciutadania. Normalitzar la vulneració d'un dret fonamental és un precedent perillós que posa en risc tota la construcció de drets i llibertats que va començar a construir-se ara fa poc més de setanta anys.

Referències

Castles, S. (2004). *Why migration policies fail. Ethnic and racial studies*, 27(2), 205-227

Cherubini, F. (2014). *Asylum law in the European Union*. Routledge

de Lucas, J. (2017). *Negar la política, negar sus sujetos y derechos (Las políticas migratorias y de asilo como emblemas de la necropolitica)*. Cuadernos Electrónicos de Filosofía del Derecho: 36, 64-87

Ferrero-Turrion, R., & Pinyol-Jiménez, G. (2016). *La mal llamada «crisis de los refugiados» en Europa: crisis, impactos y retos para la política de inmigración y asilo de la Unión Europea*. Documentación Social: 180, 49-69

Klepp, S. (2010). *A contested asylum system: The European Union between refugee protection and border control in the Mediterranean Sea*. European journal of migration and law, 12(1), 1-21

Pinyol-Jiménez, G. (2019). *Deconstrucción de la política europea de inmigración*. Política exterior, 33(187), 68-74

Gemma Pinyol-Jiménez
directora de polítiques migratòries
a Instrategies i investigadora associada del
GRITIM-UPF

Quan es vol es pot

Tot es resol quan hi ha voluntat política de resoldre-ho

A Ucraïna, des del 2014, any en què Rússia es va annexionar la península de Crimea com a resposta al moviment proeuropeu de l'Euromaidan que va fer caure el govern prorús de Ianukóvitx, l'autoproclamació d'independència i sol·licitud d'integrar-se a Rússia de les regions de Donetsk i Lugansk, i l'inici de combats armats en aquestes dues zones del país, hi ha hagut un èxode continuat i constant de persones que fugen de la violència i la persecució política, tot i els Acords de Minsk. De fet, a l'Estat espanyol les persones sol·licitants de protecció internacional provinents d'Ucraïna van ser el segon grup més nombrós després de les sirianes de 2014 i 2015, i van estar entre les deu primeres nacionalitats fins al 2020.

La invasió armada de Rússia a Ucraïna està significant un canvi substancial de paradigma en moltes dimensions, també en la gestió de les persones refugiades. La UE, de manera inusual, ha respost ràpidament i favorablement en pro de la protecció de les persones desplaçades forçosament pel conflicte armat. En primer lloc, ha garantit vies segures i legals a les persones que fugen d'Ucraïna amb la possibilitat d'accedir a territori europeu amb relativa facilitat, sense visats i amb passaports o altres documents d'identitat –inclosos els caducats- que acreditin la nacionalitat o residència a Ucraïna. En segon lloc, ha garantit la llibertat de moviments durant 90 dies dins de la UE. En tercer lloc, ha activat la Directiva de protecció temporal. Aquesta no havia estat mai activada des de la seva entrada en vigor, el 2001. De fet, aquest mecanisme sorgí precisament de les lliçons apreses en la gestió de les persones refugiades en els conflictes dels Balcans, també conegudes com les Guerres Iugosla-

ves, que es van succeir en la dècada dels anys noranta del segle passat. L'objectiu de la Directiva és proporcionar una protecció immediata i col·lectiva, garantint els mateixos drets: a residir, d'accés al mercat laboral, d'accés a l'habitatge, d'accés a l'assistència social i a l'atenció mèdica a tota la UE. Pel que fa als i les menors sense referents familiars, els garanteix el dret a una tutela legal i l'accés a l'educació. La durada de la protecció temporal es preveu d'un any, fins al 4 de març de 2023, amb la possibilitat de prorrogar-la fins a un màxim de tres anys, en funció de la situació del conflicte armat. I, en quart i últim lloc, les persones refugiades ucraïneses han pogut decidir lliurement en quin estat membre de la UE establir-se i gaudir dels drets que els garanteix la protecció temporal.

Malauradament, aquestes prerrogatives no s'apliquen a la resta de persones desplaçades forçosament amb necessitats de protecció internacional que es troben intentant, o esperant, travessar la frontera comuna europea. Tampoc a les sol·licitants de protecció internacional que ja es troben en territori europeu. També és cert que aquestes mesures no han arribat a totes les persones residents a Ucraïna que han fugit, o necessiten fugir, com és el cas de les persones migrades en situació irregular, exposant-les a ser víctimes de tràfic de persones. També és veritat que no tothom ha pogut sortir del país; especialment esfereïdor i preocupant ha estat el cas de les persones del col·lectiu trans.

No obstant això, les mesures preses, en termes generals, han estat les que hom hauria d'esperar en situacions en què la vida de les persones està en perill, com és el cas de totes les persones que es troben en situació de desplaçament forçat al món.

Desgraciadament, aquest gir respon més a una estratègia política en el marc de confrontació de blocs entre la UE i l'OTAN, per una banda, i Rússia per l'altra, que a un veritable gir en les polítiques de gestió dels fluxos migratoris en el marc de la UE. A priori, podríem pensar que ha estat per un tema de volum. Des del febrer d'enguany, segons l'ACNUR, han fugit del país gairebé sis milions de persones. Tanmateix, la gestió de la crisi humanitària desencadenada per la recrudescència del conflicte armat a Síria el 2014 en termes de gestió de persones refugiades, tot i que en nombre era força

menor que la situació actual, també requeria, com vam demanar les organitzacions de drets humans, que s'activés la Directiva de Protecció Temporal. De fet, no es va activar, i en el seu lloc es va establir un mecanisme europeu de reubicació definit *ad hoc* que el que pretenia era redistribuir i repartir les responsabilitats entre els estats membres de la UE en el que més aviat semblava una subhasta de persones que l'activació de mecanismes de responsabilitat i obligació jurídica internacional vers a les persones refugiades en el marc de la Convenció de Ginebra. Acords que, recordem, es van incomplir de forma generalitzada i amb impunitat perquè no van generar una resposta sancionadora rellevant de la UE. Paral·lelament, la UE va arribar a una sèrie d'acords amb Turquia en virtut dels quals s'externalitzava la frontera exterior de la UE a Turquia, que a partir d'aquell moment frenava l'entrada de persones refugiades sirianes a territori europeu i se li encomanava fer-se càrrec de les persones que fugien de Síria. Si en aquell moment s'haguessin pres les mesures que ara s'han adoptat amb la crisi ucraïnesa, s'hauria evitat tanta mort i sofriment...

Aquesta tendència de blindar i externalitzar la frontera comuna europea no ha fet més que continuar dificultant i obstruint l'accés al dret d'asil a aquelles persones en major situació de vulnerabilitat. El setembre de 2020, la Comissió Europea presentava el Nou Pacte Europeu sobre Migracions i Asil en el qual, resumint moltíssim, posa l'accent en l'externalització de fronteres europees en tercers països i en el retorn. Per tant, la UE torna a no posar l'accent en la protecció de les persones refugiades que necessiten arribar a territori segur.

Sense anar més lluny, el passat 24 de juny, vam constatar una vegada

més que la política de tancament, blindatge i externalització mata. A les portes d'Europa, i en concret a les portes de l'Estat espanyol, en un intent de travessar la tanca que separa la frontera de Nador i Melilla van morir 37 persones i centenars van resultar ferides. Es van practicar devolucions en calent per part dels cossos de seguretat de l'Estat espanyol i vam veure en directe com la gendarmeria marroquina propiciava cops a les persones retornades en calent i pedrejava les que estaven dalt de la tanca davant la mirada i inacció de la policia espanyola. Les devolucions en calent han estat durament criticades pels principals organismes i institucions internacionals de drets humans. Són contràries no només al principi de no devolució sinó al mateix ordenament jurídic espanyol d'estrangeria i d'asil, perquè no respecten les garanties processals. Amb tot, posteriorment, després de la criminalització, el racisme institucional i la violència de què van ser víctimes, vam constatar que les persones que van aconseguir entrar a territori espanyol eren en la seva majoria refugiades sudaneses i sud-sudaneses.

Aquesta diferència de tracte no és nova. La gestió de les fronteres, la decisió de qui entra i qui no entra, té a veure amb visions racistes i classistes. No és el mateix qui pot venir amb un visat i un bitllet aeri que qui ho fa amb una pastera o intentant saltar una tanca. Malauradament, també ho veiem amb qui té dret a un mecanisme de protecció gairebé automàtic i qui ha d'esperar mesos per tenir una cita per presentar la seva sol·licitud de protecció internacional. És un fet. La gestió d'Ucraïna ha col·lapsat el sistema d'asil espanyol, quan de fet l'aplicació de la directiva de protecció temporal el que precisament pretén evitar és rebaixar la pressió sobre els sistemes nacionals d'asil dels estats membres. És veritat que han arribat un gran nombre de persones, però també és veritat que potser no s'han posat els recursos perquè hi hagués igualtat de tracte. O si més no, que les persones amb necessitats de protecció no es veiessin afectades en la mesura que s'hi han vist, perquè s'ha prioritzat un col·lectiu versus un altre.

De tot plegat, però, n'hem de poder treure lectures positives, que n'hi ha. La principal de totes es resumeix amb una frase simple: "quan es vol es pot". Tot es resol quan hi ha voluntat política de resoldre-ho. El que s'ha fet per a les persones

que fugen del conflicte d'Ucraïna es pot fer per tantes altres. Estàvem cansades de sentir que Europa no tenia la capacitat per acollir més persones de les que estava acollint, que calia tancar, blindar i externalitzar fronteres, que calia fer procediments burocràtics tortuosos i enrevessats per desmotivar les persones de sol·licitar l'asil. En menys de quatre mesos, Europa ha acollit més de 3,6 milions de persones, l'Estat espanyol més de 124.000. Se les ha documentat i acollit de forma ràpida, en 24/48 hores a través del sistema de finestreta única en recintes com l'organitzat a la Fira de Barcelona. Adaptem i implementem aquests sistemes que han esdevingut una bona pràctica des del principi d'igualtat de tracte, amb independència de la procedència de les persones que es veuen abocades al desplaçament forçat, sigui per conflicte armat, per violència generalitzada o per greus i sistemàtiques vulneracions dels drets humans.

Estel·la Pareja
Comissió Catalana d'Ajuda al Refugiat

Fotos: **Oriol Andres**

Persones **salvant** persones

El passat mes de juny, pocs dies abans del Dia Mundial de les Persones Refugiades, vaig tenir l'oportunitat de participar en una missió institucional promoguda pel Fons Català de Cooperació al Desenvolupament i que ens portaria a conèixer, de primera mà, el context que aleshores s'estava vivint en algunes zones de Polònia i Ucraïna on el Fons havia identificat i promogut alguns dels primers projectes aprovats en el marc de la Campanya d'emergència per la guerra d'Ucraïna.

El municipalisme català havia respost, un cop més, ràpidament i contundent, a la situació de crisi derivada de la invasió d'Ucraïna per part de l'exèrcit de la Federació Russa, el passat 24 de febrer. De seguida es van activar respostes en tres àmbits d'actuació: una més relacionada amb la incidència política i el compromís amb el diàleg i la construcció de pau; la segona intentava articular les múltiples mostres i iniciatives de solidaritat que els veïns i veïnes de les nostres ciutats impulsaven amb l'objectiu de millorar l'impacte i l'eficiència d'aquestes; i, per últim, pensàvem en com podíem col·laborar en la resposta a una acollida a casa nostra amb un sistema que s'ha demostrat tantes vegades insuficient i poc coordinat. És precisament en l'àmbit de l'acollida on vàrem tenir una finestra d'esperança quan, pocs dies després de l'inici de la guerra, el 4 de març, el Consell d'Europa va decidir per unanimitat activar la Directiva de Protecció Temporal per l'afluència

massiva de persones desplaçades a causa de la guerra a Ucraïna i el govern espanyol ampliava els grups objecte de la protecció. Malgrat la llibertat de moviment per territori europeu i els drets que aquesta figura de protecció reconeix, la majoria de les persones refugiades i registrades a Europa que han fugit d'Ucraïna (més de 7,7 milions, segons dades d'ACNUR) s'han concentrat en els països limítrofs amb Ucraïna, sent Polònia la que reuneix el nombre més gran de persones refugiades, una de les parades del nostre viatge.

La missió del Fons em va donar l'oportunitat de conèixer projectes que demostren com bona part de les respostes que s'estan donant a les persones desplaçades dins Ucraïna i a aquelles que arriben via la principal ruta de fugida, i de retorn, Polònia, estan basades en la voluntat de moltes persones i entitats, més que no pas a una articulació òptima de polítiques públiques basada en el respecte pel dret d'asil i la restitució de drets d'aquells que han viscut l'horror de la guerra. Ens apropàvem, doncs, a una realitat complexa, en un context de crisi global en el qual les persones i la seva voluntat de millorar el món constitueixen el darrer reducte de resistència.

A Varsòvia vàrem comprovar la sòlida resposta que una organització internacional experta en crisis humanitàries com Creu Roja estava donant a les persones refugiades, la majoria d'elles dones amb infants a càrrec, amb un sistema de targetes moneder que permetia les famílies una major autonomia i independència en el seu dia a dia. També a Varsòvia, vàrem comprovar la valuosa tasca que una entitat feminista com Feminoteka fa amb dones poloneses, i ara també refugiades ucraïneses, supervivents de violències masclistes en un país amb un govern ultraconservador, presidit per Andrzej Duda, on els drets de les dones no estan reconeguts ni les seves necessitats ateses. Un altre dels col·lectius de refugiades que mereixen una especial atenció és el de persones amb diversitat funcional, i la Fundació Mudita ha obert dos centres de recepció i acollida per a elles i les seves famílies. Pot ser el circ ser una eina de treball psicosocial i integració? L'associació Sztukmistreze, a Lublin, aposta per això en diversos centres d'acollida per a persones refugiades.

A Cracòvia, les organitzacions Salam Lab, amb especial atenció a la comunitat gitana, i la Fundació Zustricz, entitat formada per la diàspora ucraïnesa, tenen centres d'acollida on ofereixen suport psicosocial. Totes les representants d'aquestes organitzacions coincidien a manifestar que a falta d'una política compromesa i responsable part del govern central o la Unió Europea, a Polònia és la societat civil organitzada la que està oferint refugi, atenció psicosocial i acompanyament a les prop d'1,5 milions de persones refugiades ucraïneses, segons dades oficials, en un país de 38 milions d'habitants; val a dir que tothom amb qui ens vàrem creuar ens deia que en realitat eren més. De fet, només ens reconeixien (i celebraven) algunes mesures o accions impulsades des dels ajuntaments. Tot i els missatges d'odi que una part de la societat i alguns partits polítics estan escampant contra els refugiats, vàrem conèixer moltes persones que havien tingut o tenien persones refugiades vivint a casa seva, estaven vinculades a una entitat solidària, com a treballadores, monitores o voluntàries. Ens re-

coneixien que sentir la guerra a les portes els havia ajudat a prendre consciència, fins i tot es podia detectar un polsim de por en les seves paraules i també d'esgotament per la situació de crisi humanitària sostinguda que es viu al país.

Però des de l'empatia i aquest voluntarisme que aclaparava, coincidien a mencionar com el fet de compartir història, cultura i religió era un element determinant juntament amb la proximitat que fa més fàcil, ràpida i "accessible" la idea de la tornada a casa si la cosa canvia; idea que moltes persones ucraïneses havien materialitzat, encara que fos temporalment, per visitar familiars que s'havien quedat a l'altra banda de la frontera o simplement per comprovar que no tenien lloc on tornar, que casa seva o el seu poble ja no existien.

A Ucraïna tot era una mica més fosc. Tot i que l'Oblast de Lviv no era un punt calent del conflicte en aquell moment, la seva proximitat amb la frontera polonesa el convertien en zona estratègica per la circulació de mercaderies, ajut humanitari i, previsiblement, armament. Malgrat la normalitat aparent que es respirava, tant als pobles com a la preciosa i cuidada capital de la regió, Lviv, la sensació d'estar a un país en guerra era present: els sacs taponant els subterranis d'alguns edificis ara convertits en refugis, les vidrieres o estàtues properes a la catedral cobertes amb fustes, les indicacions sobre què fer si sonen les sirenes anunciant un atac aeri, el toc de queda...

L'equip de l'organització alemanya ASB (Arbeiter Samariter Bund Deutschland-Ukraine) ens van acollir, explicar aspectes relacionats amb la nostra seguretat i acompanyar a diferents centres d'acollida de persones desplaçades pel conflicte; centres educatius transformats en allotjaments, amb directors i directores i, per tant, persones vinculades al món educatiu que ara s'havien de responsabilitzar d'aquests espais que, gràcies a ONG com aquesta, es tornaven una mica més dignes.

El perfil que vèiem era lleugerament diferent del que havíem vist dies enrere a Polònia: la pobresa era el comú denominador en grups de dones de la mateixa família amb nens i nenes, algunes tenien el marit al front, però d'altres ja sabien que la guerra les havia deixat vídues; famílies gitanes, gent gran i dependent, amb diversitat funcional o malaltia mental que no es poden permetre un viatge fins a Polònia, entre d'altres.

La situació de les persones refugiades a Polònia és difícil, però les que s'han hagut de desplaçar dins d'Ucraïna tenen les seves vides suspeses. Per contra, i a la inversa del que ens havien explicat a Polònia, les desplaçades poden sentir l'acompanyament dins el seu propi país, comunicar-se en el seu idioma i sentir-se una mica més a prop dels seus, una mica més a "casa", sobretot si la guerra els ha generat alguna pèrdua i, per tant, l'horitzó de futur és llunyà i borrós.

Actualment, la guerra viu una intensa escalada que amenaça d'accelerar el context d'inestabilitat, caos i situació límit per a la població civil a Ucraïna que haurà de fer front a un hivern molt dur, si res no canvia. Aquest fet ja està generant un increment del moviment de persones, tant desplaçades internes com refugiades. Gairebé deu mesos després d'aquell 24 de febrer de 2022, a casa nostra ja ningú no parla de la guerra si no és per referir-se a les seves conseqüències econòmiques o energètiques.

Per aquest motiu crec que és un bon moment per explicar tot el que vaig viure durant aquells dies. Recordar les persones voluntàries, expatriades, d'organitzacions més grans i més petites, persones desplaçades o refugiades que també es converteixen en voluntàries per continuar ajudant, o directors de centres educatius que ara gestionen els centres d'acollida en què s'han convertit les seves escoles que vaig tenir el plaer de conèixer.

I, d'altra banda, cal recordar que darrere les xifres i les bombes trobem les persones desplaçades internes i refugiades, moltes vegades despullades de drets i d'alternatives de futur per decisions alienes a la seva voluntat. Totes elles diverses i alhora connectades per un fil invisible. Totes elles, amb una cosa en comú: volen fer de l'acollida i el refugi un fet ple de dignitat.

Alba Martínez Vélez
regidora de Ciutat Educadora, Cooperació, Solidaritat i Pau de Sant Boi de Llobregat

Los sindicatos ucranianos

El poder de la solidaridad

Los trabajadores del ferrocarril transportaron la ayuda humanitaria

El 17 de noviembre se cumplen 267 días desde que Rusia comenzó su invasión a gran escala de Ucrania y se cumplen 8 años y 8 meses de la guerra rusa contra Ucrania que afectó a la vida de los trabajadores y sus sindicatos. Desde el 24 de febrero, la Confederación de Sindicatos Libres de Ucrania (KVPU) ha estado trabajando las 24 horas del día para ayudar a sus miembros y a todas las personas afectadas en Ucrania y para acercarnos a la victoria. A pesar de las dificultades, las organizaciones de la KVPU continúan esforzándose por sus trabajadores. Desde los primeros días de la guerra, las fuerzas rusas han estado destruyendo ciudades y pueblos ucranianos con bombas y misiles y utilizan tácticas de terror en los territorios ocupados. Los sindicatos se enfrentan a nuevos retos y a una gran cantidad de tareas relacionadas con la evacuación de civiles, la entrega de alimentos, ropa y productos de higiene a la población, y la cooperación con los empresarios para garantizar nuevas medidas de seguridad en las empresas. Además, los sindicatos tuvieron que encontrar nuevas soluciones para trabajar en condiciones de falta de comunicación y estrés constante.

Añadido a esto, las fuerzas rusas destruyen sistemáticamente ciudades industriales, empresas, centrales eléctricas y todo tipo de infraestructuras. Como resultado de los ataques con misiles, dos oficinas sindicales de la KVPU resultaron dañadas en Kremenchuk (región de Poltava) y Selidove (región de Donetsk).

Cuando Kiev y otras ciudades estaban bajo el ataque ruso, los dirigentes de las organizaciones del KVPU se movilizaron para hacer todo lo posible por proteger a los trabajadores y sus familias y detener al enemigo. A pesar de todos los obstáculos, nos comunicamos con nuestros líderes locales y utilizamos todos nuestros recursos

Trabajadores médicos en primera línea

para organizar una evacuación, para ayudar a las personas que huían de las ciudades afectadas por la guerra y para prestar asistencia a los grupos de defensa territorial y a las Fuerzas Armadas de Ucrania, donde nuestros miembros sirvieron para proteger a nuestro país de los invasores rusos. «Quiero destacar que nuestros trabajadores sindicales trabajaron día y noche para responder a todas las solicitudes de ayuda que recibimos. Tenemos valientes líderes sindicales que se quedaron en sus ciudades durante las duras batallas para ayudar a la gente, y tenemos líderes y activistas de los sindicatos de mineros, médicos y maestros que se unieron voluntariamente a las Fuerzas Armadas de Ucrania para proteger a sus familias y ciudades y traer la paz a Ucrania», dijo Mykhailo Volynets, presidente del KVPU y diputado.

Cuando la resistencia del pueblo de Ucrania detuvo a las fuerzas rusas y las fuerzas armadas ucranianas iniciaron la liberación de territorios, el KVPU comenzó a entregar ayuda a las ciudades y pueblos donde la gente se quedaba sin alimentos y medicinas. Por ejemplo, solo entre marzo y abril de 2022, la KVPU entregó más de 40 toneladas de alimentos, productos de higiene, materiales contractuales y equipos médicos a los habitantes de las regiones de Nicolaiev, Járkov, Dnipró y Donetsk.

«Nuestros recursos financieros eran limitados y el pago de las cuotas de los afiliados disminuyó considerablemente debido a la guerra. Pero la solidaridad de los trabajadores de todo el mundo nos ayudó a continuar con la dirección de nuestra labor humanitaria. Gracias a las donaciones de los sindicatos y socios, incluidas las organizaciones afiliadas a la CSI, y a su ayuda humanitaria, conseguimos ayudar a miles de personas. Por favor, entiendan que estas personas tenían hogares, ingresos y una vida pacífica, pero un día perdieron sus casas, y sus trabajos, y pasaron a ser personas con una necesidad imperante de ayuda. Además, la gente experimentó el terror de las fuerzas rusas y necesitó ayuda y rehabilitación, en particular, las mujeres y los niños que fueron víctimas de la violencia sexual», comentó Nataliya Levytska, vicepresidenta de la KVPU.

Desde el 24 de febrero, la sede del KVPU entregó 85 toneladas de ayuda humanitaria a 8.000 personas en varias regiones. Además, sus filiales sindicales organizaron centros de ayuda humanitaria en Járkov, Dobropillia, Pavlograd, Koziatyn, Kremenchuk y Chervonohrad. Las principales organizaciones sindicales de toda Ucrania también llevan a cabo nuestras actividades humanitarias. Además, la KVPU ayuda a los desplazados internos en cuatro refugios.

La ayuda a los trabajadores médicos y a los hospitales se convirtió en una dirección importante para la KVPU. Durante los ocho meses de guerra, 1.100 objetos médicos resultaron dañados durante el desarrollo de este conflicto bélico en Ucrania y 144 fueron completamente destruidos por las fuerzas rusas. El mayor número de hospitales y objetos médicos fueron dañados en la región de Járkov:

249 instalaciones. La KVPU utilizó sus propios recursos financieros, además de la ayuda solidaria de los sindicatos y la CSI para entregar el equipo médico, los medicamentos y los bienes necesarios a los hospitales.

«Nuestros trabajadores médicos son héroes. Salvan vidas bajo los ataques de los bombardeos. Los miembros de nuestro sindicato atienden y operan bajo los bombardeos y durante los apagones provocados por los ataques de los misiles. Los miembros de la VPMPU que son trabajadores de las ambulancias de Zaporizhzhia evacuaron a los civiles de la sitiada Mariúpol. Los trabajadores médicos que estaban agotados por la lucha contra la pandemia de covid-19, están ahora de nuevo en primera línea. Salvan la vida de civiles y soldados bajo los bombardeos y las balas. Además, desde 2014 los miembros de la VPMPU utilizan sus permisos para prestar servicios médicos gratuitos a los civiles que se encuentran cerca de los frentes. Hoy trabajan en ciudades y pueblos desocupados de las regiones de Kharkiv y Kherson. Ahora necesitamos más ayuda y apreciamos la asistencia solidaria que recibimos de los colegas extranjeros», dijo el presidente del Sindicato Libre de Trabajadores Médicos de Ucrania, Oleh Panasenko.

En marzo de 2022, Myroslava Kameneva, anestesista y jefa del Sindicato Primario Independiente del Hospital de la Ciudad de Zaporizhzhya n. 9, prestó atención de urgencia con sus colegas a las víctimas de las explosiones en Mariúpol, que estaba siendo atacada

Protección de los derechos de los trabajadores

En las condiciones de ataques constantes a las ciudades, los trabajadores ucranianos siguen trabajando en empresas esenciales. Mineros, ferroviarios, trabajadores de la energía, de la construcción y de las fábricas trabajan para ayudar a Ucrania.

Al mismo tiempo, la sección del KVPU y las organizaciones primarias defienden los derechos de los trabajadores en el marco de las negociaciones con los empresarios y las autoridades para garantizar el pago de los salarios y mejorar las medidas de seguridad.

Los miembros del VPMPU también entregan ayuda a sus colegas que sirven en las Fuerzas Armadas de Ucrania

«Incluso ahora, durante la guerra, tenemos casos exitosos en los tribunales. Por ejemplo, hace dos semanas el Tribunal Supremo de Ucrania falló a favor de un miembro del sindicato de Wizz Air en un caso de despido ilegal. Sin embargo, debido a la guerra, nuestras posibilidades son limitadas. Por ejemplo, podemos hacer campañas, pero no podemos realizar acciones de protesta. Ahora estamos haciendo campaña contra la liberalización de la legislación laboral», dijo Mykhailo Volynets.

Ahora se necesita más ayuda

Ahora una de las direcciones prioritarias de la KVPU es prepararse para las estaciones frías, ya que las

Entrega de ayuda en el hospital de la región de Zhitómir

fuerzas rusas golpean los objetos e infraestructuras energéticas para provocar apagones con cortes de suministro de agua, gas y calefacción. Sus miembros agradecen a los miembros de la CSI y a nuestros socios, como el Centro de Solidaridad y la Fundación Fridrich Ebert, su ayuda, que ha hecho posible la entrega de bancos de energía, calefactores y bienes necesarios para nuestros moembros, médicos y civiles en las regiones.

«El riesgo de que se produzcan apagones a gran escala en Ucrania durante la temporada de invierno es alto. Incluso ahora, en Kiev, vivimos y trabajamos con cortes de electricidad. Imagínate que puedes preparar la comida, ducharte, trabajar y tener conexión a Internet solo a una hora determinada cuando hay suministro eléctrico. Agradecemos todo tipo de apoyo de nuestros hermanos y hermanas, desde donaciones y ayuda humanitaria hasta la difusión de información sobre la guerra en Ucrania en sus países. Seguimos necesitando ayuda en invierno: generadores, bancos de energía, medicamentos, alimentos, ropa de abrigo, sacos de dormir, etc. Nuestros refugiados no pueden volver a casa porque sus casas están destruidas y sus ciudades están siendo atacadas con misiles o siguen ocupadas por los rusos. Además, las personas, en particular las mujeres con niños, y las personas con discapacidad, tienen que salir al extranjero porque hay riesgos para sus vidas durante los apagones», explicó Nataliya Levytska.

El pueblo de Ucrania lucha por su libertad, su democracia y su paz. Han dado su vida no solo por su tierra, sino por un futuro mejor para el mundo.

«Cada semana recibimos información sobre nuestros miembros muertos en acción. Estos mineros y trabajadores de las fábricas vivirían una vida pacífica si Rusia no hubiera empezado la guerra. Nuestros sindicatos ayudan a las familias de los miembros muertos en acción desde 2014, porque debemos compartir su dolor y ayudarles a seguir viviendo dignamente, especialmente a las viudas que se quedan con niños pequeños, que necesitan toda la ayuda posible», dijo el vicepresidente del KVPU, Petro Tuley.

Los sindicatos ucranianos siguen trabajando, prestando ayuda humanitaria y resistiendo con el pueblo de Ucrania. Creen en la victoria y se preparan para reconstruir Ucrania. Cuando la paz regrese a todo el territorio de Ucrania, habrá que afrontar nuevos retos. Por lo tanto, la solidaridad y el apoyo seguirán siendo necesarios.

Confederación de Sindicatos Libres de Ucrania (KVPU)

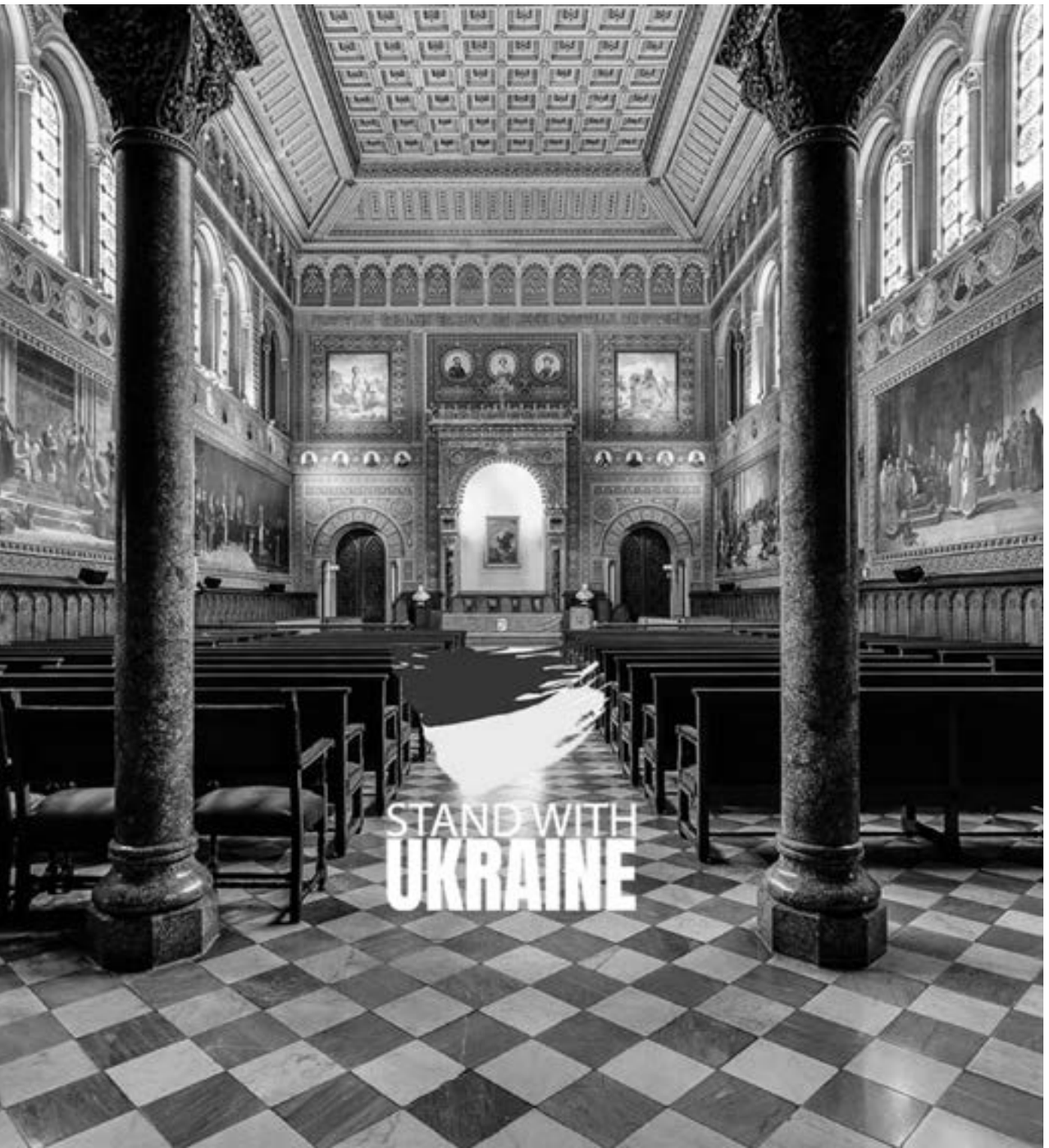

El paper de les **universitats** en l'acollida de persones refugiades

Situació mundial. Desplaçament forçat de persones

La situació de moviment forçat de persones a causa de la violència, conflictes, persecucions o violacions dels drets humans així com per motius relacionats amb l'emergència climàtica no és quelcom nou. El que és nou és la intensitat i cronificació d'algunes situacions, fet que provoca un increment constant del nombre de persones que es veuen obligades a fugir, ja sigui cap a un altre lloc dintre de les fronteres del seu estat o a traspassar les fronteres per buscar seguretat en un altre país. Les dades de l'ACNUR (Alt Comissionat de Nacions Unides per als Refugiats) amb relació a l'increment de persones desplaçades forçosament són dramàtiques: el 1960 hi havia 1,5 milions de persones desplaçades, el 2022 aquest nombre arriba als 100 milions de persones.

Ben entrats el segle XXI, amb la capacitat d'explorar l'espai, de descodificar l'ADN, de clonar éssers vius, de trobar cures en temps rècord a una pandèmia, d'emocionar-nos col·lectivament amb les arts, de connectar virtualment amb infinitat de per-

sones, també tenim la capacitat de mantenir nivells de violència inaudits així com propiciar i reproduir situacions de desigualtat política, econòmica i socials que són part de l'explicació del moviment forçat de persones. Un fenomen que no és puntual sinó estructural, i que no és només una constatació numèrica sinó que comporta un immens patiment i una gran pèrdua de persones, de creativitat, d'energia, d'optimisme i d'esperança.

El setembre de 2015, les imatges del cos sense vida del nen Aylan a les costes turques van sacsejar les consciències europees i la ciutadania es va manifestar amb un missatge clar: acollim les persones refugiades, volem acollir-les. Es van fer manifestacions massives amb aquests missatges a Espanya, al Regne Unit, a Dinamarca... La societat demanava a crits una resposta de les institucions a la crisi humanitària i posava sobre la taula la manca d'acció de la Unió Europea a l'èxode massiu de la població siriana (però també afganesa i iraquiana), que fugia d'una guerra i una violència brutals.

Segons l'ACNUR, a finals de 2015 gairebé un milió d'infants, homes i dones havien arriscat les seves vides per arribar a Europa per terra o per mar, en l'intent desesperat per trobar la pau i un futur millor. Moltes de les persones que ho van intentar, com el petit Aylan, no ho van aconseguir. El 2022 el moviment forçat cap a Europa s'ha reduït en xifres, però el nombre de persones mortes a la Mediterrània ha pujat a més de 3.000. Tampoc s'han reduït les vulneracions dels drets humans que pateixen les persones refugiades en trànsit cap al Vell Continent a mans de les màfies de tràfic de persones.

Les universitats i l'acollida de persones refugiades

En un escenari de polítiques restrictives en matèria de drets humans, d'externalització de la vigilància i control de les fronteres de la Unió Europea, i d'increment de conflictes i violència, quin és el paper de les universitats? I quina és la seva resposta davant d'una crisi global del refugi? Què poden fer les universitats, com a agents socials que són, per contribuir positivament a fer que persones afectades pels conflictes i les violències puguin reprendre les seves trajectòries vitals, inclosa la seva formació, o la seva trajectòria en la recerca o l'ensenyament?

En el context de 2015, en què la ciutadania interpel·là directament les institucions amb relació al seu posicionament i accions respecte a la crisi humanitària, les universitats es van mobilitzar i van aparèixer accions —algunes puntuals, altres més estructurades— que tractaven inicialment de donar una resposta humanitària a una situació d'emergència. Algunes d'aquestes respostes es van articular a partir de l'experiència i coneixements obtinguts a partir d'accions concretes de cooperació universitària i ajuda humanitària prèvies, en altres contextos i escales, com els de la guerra dels Balcans o del terratrèmol d'Haití, per exemple.

Les primeres iniciatives de la Universitat arriben en forma d'accions de sensibilització de la comunitat universitària. En aquest sentit, s'articulen exposicions, seminaris, xerrades, etc. sobre la crisi humanitària provocada, en principi, per la guerra a Síria, i per la resposta de la UE, especialment després de l'acord UE-Turquia pel qual s'externalitza (una vegada més) el control de l'accés de les persones refugiades a territori europeu. Així mateix, se succeeixen accions solidàries a títol personal, de petits grups, de diferents tipus i intensitats, amb més o menys coordinació.

També s'inicia un procés de repensar el que s'anomena tercera missió de la universitat: la responsabilitat social. Una tercera missió que, juntament amb la recerca i l'ensenyament, dona sentit a la universitat com a institució i agent social. I és en aquest espai de responsabilitat social en què s'inscriuen moltes de les actuacions d'acollida de persones refugiades, especialment promogudes per estudiants, però també per professorat/personal investigador i, en menor quantitat, personal d'administració i serveis.

Així doncs, aquesta acollida que es pensa com una primera resposta en matèria d'assistència humanitària ha anat "evolucionant", en alguns casos, cap a accions més organitzades i estructurades, que posen el focus tant en la recepció, com en l'acollida i la incorporació en un nou entorn. Es dissenyen i articulen accions en el curt i mitjà termini i, com és el cas de la Universitat de Barcelona amb el seu Programa de Suport a Persones refugiades, s'ex-

ploren solucions duradores —i no només d'emergència humanitària— per donar resposta a les necessitats de les persones acollides en termes d'inclusió social i acadèmica, tenint en compte que les persones en situació de refugi són i seran un actiu important tant per la riquesa acadèmica i cultural que aporten com per la seva resiliència, adaptabilitat i empenta per contribuir a la societat d'acollida.

Així doncs, es desenvolupen accions destinades a promoure l'accés de persones refugiades a la Universitat mitjançant, entre d'altres, l'oferta de cursos d'idiomes, l'exempció en el pagament de matrícules i taxes en estudis de grau i màsters oficials, l'acompanyament a la Universitat amb programes d'intercanvi lingüístic i suport entre alumnes, l'articulació de plans d'acció tutorial o el suport i orientació acadèmiques. En aquest punt, s'ha de mencionar —i és comú a la majoria d'universitats— la coordinació amb entitats especialitzades en l'acollida de persones refugiades. D'altra banda, i al contrari que altres iniciatives universitàries a nivell europeu, que reben finançament de l'estat (mitjançant el DAAD a Alemanya) o de donants privats (Fundació Open Society, per exemple), en el context espanyol, les iniciatives de suport a la incorporació a la universitat, tot i que han comptat amb aportacions puntuals d'algunes administracions públiques, han estat assumides econòmicament, en un percentatge important, per les mateixes universitats.

La universitat com a refugi i els reptes de l'acollida d'alumnat refugiat a les universitats. Exemples d'innovació

Diferents elements limiten l'accés d'estudiants refugiats a la universitat. De fet, el pes d'aquests elements és tal que només el 5% de l'alumnat refugiat en edat d'accedir a la universitat pot efectivament accedir-hi, mentre que la dada per a la població global en l'accés a la universitat és del 36%. Els obstacles més importants que expliquen el reduït accés a la universitat de les persones refugiades són els següents:

- Desconeixement de l'idioma del país d'acollida.

- Falta d'instruments per part de les universitats per al reconeixement dels estudis previs, especialment en els casos en què l'alumnat no pot aportar la seva documentació acadèmica.

- Limitació del nombre de beques i requisits, de vegades, restrictius, per sol·licitar-les. I vinculat a aquest fet s'ha d'afegir la limitació en l'accés a la informació sobre beques.

- Salut mental. En molts casos, els processos de moviment forçat provoquen un important patiment físic i psicològic. Un adequat tractament en termes de salut mental és necessari per donar suport i consolidar un projecte personal, especialment en contexts socials nous plens d'incertesa

- Inexistència o limitat accés a xarxes de contactes (família, amistats...) en els nous espais d'acollida. El capital social és important per l'estabilitat emocional, però també per incrementar les possibilitats d'accedir a informació creïble, una feina que permeti l'autonomia financera, a un habitatge millor, etc.

En aquest sentit, des de les universitats s'estan elaborant i posant en

pràctica experiències que pretenen abordar, reduir o eliminar els obstacles mencionats. Des d'aquí es voldrien mencionar dues experiències importants:

- El Protocol de Reconeixement d'estudis previs de la Universitat de Barcelona, que permet que persones sense documentació o amb documentació parcial puguin accedir a processos estandarditzats per avaluar els seus coneixements. I, per tant, puguin disposar d'una possibilitat d'accés a la universitat.

- El curs de transició a la universitat, una de les accions centrals del Programa de Suport de la UB a persones refugiades, que pretén fer un pas més en els processos d'incorporació a la universitat de persones refugiades que resideixen fora de la UE i que no accedeixen a programes de reassentament, que és el model clàssic de suport que els estats fan servir per donar resposta a les situacions de més vulnerabilitat. Aquest curs de transició és un curs oficial d'extensió universitària de 30 crèdits ECTS, d'un curs acadèmic de durada, centrat en l'aprenentatge d'idiomes (català i castellà), coneixement de l'entorn i drets humans. La participació en el curs va acompanyada d'una beca integral que cobreix l'exempció en el pagament de la matrícula, l'allotjament i manutenció, assistència legal, seguiment psicosocial, intercanvi lingüístic, assessorament acadèmic, participació en projectes UB, etc. Després d'aprovar el curs, i prèvia acceptació, l'alumnat pot incorporar-se a estudis de grau o a màsters oficials de la UB. Fins ara, prop de 70 persones s'han beneficiat d'aquest curs des de 2016. I suposa una de les accions més innovadores en l'àmbit de l'accés a la universitat.

Aquests dos exemples d'accions per a la promoció de l'accés a la universitat poden servir d'inspiració per a altres iniciatives, juntament amb la reflexió pel que fa a les possibilitats de reorganització dels processos administratius perquè siguin més accessibles i inclusius (més entenedors i més flexibles), la creació i enfortiment de treball en xarxa i difusió de coneixements i experiències, així com el treball per a la sostenibilitat de les accions, tant a nivell econòmic, com de recursos humans.

Cati Jerez Paredero
Coordinadora del Programa de Suport de la Universitat de Barcelona a persones refugiades i procedents de zones en conflicte

Tenim drets

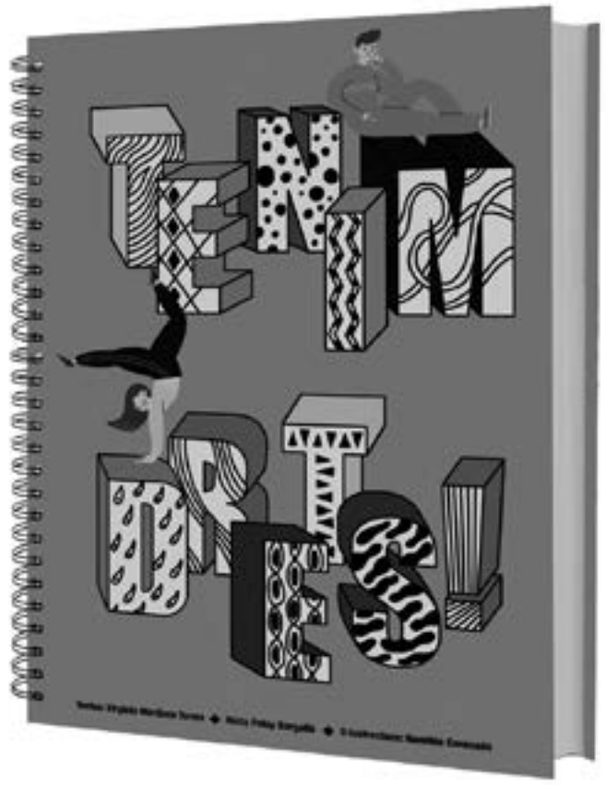

«Totes les persones tenim dret...» aquest és l'encapçalament de cadascuna de les fitxes que es treballen al llibre *Tenim drets*. Aquest llibre és la continuació d'un projecte iniciat l'any 2019 que va néixer amb el ferm convenciment que els objectius de justícia, de solidaritat i de preservació del medi ambient s'havien d'educar des de la infantesa. Aleshores va sorgir l'*Abecedari de la solidaritat*, un llibre adreçat a l'alumnat de cicle superior de primària i primer cicle de l'ESO, que pretenia col·laborar en el creixement dels estadis de l'educació ètica i moral de les persones. El llibre va sorgir en plena pandèmia i es va convertir en una eina útil per a alguns centres educatius que van haver d'afrontar l'educació en línia de forma improvisada i amb pocs materials. Aquest aspecte va contribuir a la seva difusió.

La bona rebuda d'aquest primer llibre va provocar l'edició d'un nou projecte amb els mateixos objectius que els de l'Abecedari, però amb destinataris diferents, aquest cop el llibre s'adreçaria a segon cicle de l'ESO. Així naixia l'*Enrotlla't amb els ODS*, un llibre destinat a treballar de forma explícita els objectius de desenvolupament sostenible. Aquests dos llibres, l'*Abecedari de la solidaritat* i l'*Enrotlla't amb els ODS*, abracen la formació ètica i moral dels nens i nenes de 10 a 16 anys. *Tenim drets* és la continuació lògica d'aquest projecte educatiu i es dirigeix als infants de tercer i quart de primària.

Aquest llibre ha suposat un nou repte per a les autores, ja que les ha obligat a simplificar els conceptes i les activitats per tal d'adaptar-lo a l'edat dels lectors. Transferir con-

ceptes com ara el d'identitat a infants de 7 a 9 anys de forma simple i entenedora és tot un repte. L'edat madurativa dels infants obliga a fer un esforç molt gran d'adaptació i a buscar estratègies de treball que als adults ja ens queden molt llunyanes. A aquesta dificultat cal afegir-hi que en aquestes edats les diferències cognitives d'un curs a l'altre poden variar substancialment i, per tant, es fa més difícil que un mateix llibre pugui ser útil per a dos cursos. El punt de partida són els drets dels infants. Un tema molt desconegut per tots i totes elles. Aquestes dificultats van forçar un altre tipus d'edició. Així com els dos llibres anteriors comptaven amb un format digital amb fitxes descarregables, imprimibles i modificables, el *Tenim drets* és un quadern de treball individual, amb unes il·lustracions suggerents, acolorides i simples alhora que capten l'atenció no només dels més menuts sinó de tothom que les contempla. Cada dret comença amb un dibuix suggerent que ocupa

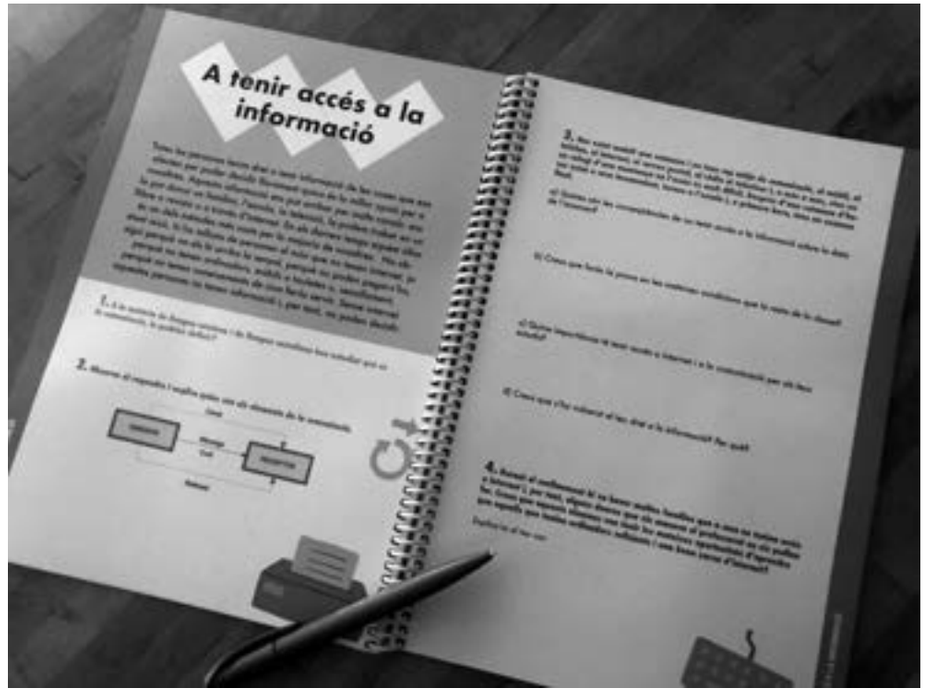

tota una plana i una petita introducció sobre el dret que es tracta i, tot seguit, unes activitats que aproximen el concepte a la realitat dels infants. Les activitats de cadascun dels drets estan dissenyades com a projectes globals. Que desenvolupen diferents àrees del currículum. L'última activitat és un exercici de síntesi en què l'alumne/a aplica els coneixements apresos en la resolució d'una situació problematitzada apel·lant-los a la seva incipient responsabilitat social. Val a dir que tot i que la població diana sigui els infants, és un quadern que també educa els adults, perquè a nosaltres, alguns nets del franquisme i d'altres fills del franquisme, aquestes coses ningú ens les va ensenyar. De petits ningú ens va dir que els infants TENIM DRETS.

Virgínia Martínez
professora i coautora de *Tenim drets!*

Una transición ecológica sincera

Rememorando un poco el pasado verano, uno de los temas más recurrentes ha sido —sin lugar a duda— el precio desorbitado del gasoil. Miles de imágenes invaden nuestros recuerdos: huelgas de transportistas, precios desorbitados en todos los productos y el BlaBlaCar en plena efervescencia. Todo con un denominador en común, el petróleo.

A veces puede superar a la lógica el hecho de que el equilibrio socioeconómico, jurídico y político de nuestra sociedad pueda volar por los aires por este preciado «oro negro». Este escenario es también extrapolable al ámbito internacional, en el que los derechos humanos parecen desvanecerse si el país que los viola ostenta grandes cantidades de este anhelado bien: los yemeníes pueden dar cuenta de ello.

Resulta difícil pensar en un mundo que no se rija por este orden energético tan poco democrático, por esta razón es elogiable la existencia de obras como *Petrocalipsis. Crisis energética global y cómo (no) la vamos a solucionar*. En ella, Antonio Turiel, doctor en Física e investigador del Instituto de Ciencias del Mar del CSIC, aborda todos los temas vinculados al sistema energético actual, a la vez que explora alternativas.

Uno de los rasgos más gratificantes del libro en cuestión, se trata de la franqueza de su autor a la hora de exponer al lector que ninguna otra fuente energética podrá cubrir la energía proporcionada por el petróleo. Leer los cerca de 23 capítulos resulta una experiencia catártica a la par que reveladora. Y es que, en palabras del propio Turiel, la supervivencia a la era post-petróleo únicamente podrá darse si se efectúan profundos cambios estructurales en la economía y la sociedad.

Lejos de tecnicismos, el ensayo brilla por un lenguaje sencillo, en el que cada capítulo adquiere gran dinamismo. Sin darnos cuenta habremos leído más páginas de lo esperado.

Frente a los mensajes optimistas que desbordan el día a día, el autor no titubea en ser realista y explicarnos la situación en la que nos encontramos. Una, en el que todo crecimiento continuo está predestinado a su fin.

A título personal, considero esta obra un gran antídoto contra el escepticismo contemporáneo, una firme argumentación por la que deberíamos abrazar la transición ecológica sin miedo. *Petrocalipsis: Crisis energética global y cómo (no) la vamos a solucionar* es, en definitiva, una cura contra el escepticismo.

Alvaro Cortés Oliva

La nueva cooperación, de Miquel Carrillo

En nuestro país siempre se ha dicho que la izquierda y la gente de progreso en general escribe poco, mientras que los conservadurismos sí que tienen sus bases doctrinarias, demasiadas veces demagógicas. A juzgar por la literatura y presunto ensayo publicado, así lo parece: estanterías y aparadores de soluciones mágicas populistas, nacionalismos e interpretaciones históricas demenciales (naciones e historia, peligrosa mezcla; si se mete la Edad Media por medio, letal...). En cambio, desde el progresismo hay mucha pedagogía, demasiada autoayuda, y escasas ediciones. Hay que decirlo.

En el marco de la cooperación internacional nos ha pasado lo mismo, muchos «libros de viajes», muchas «enriquecedoras» experiencias vitales, mucha geopolítica de garrafón y muy poca reflexión seria, muy poco planteamiento teórico y menos una praxis realista.

De nuevo, Miquel Carrillo vuelve a abrir un nuevo paradigma: nos ofrece con este libro un gran ejercicio teórico de como debe evolucionar la cooperación, pero naturalmente sumado a un nuevo modelo de visión más holística de la cooperación, en derechos humanos, en feminismos, en ecologismo, en educación, en cultura de paz y desde una clara posición de construcción de una ciudadanía activa y crítica. Carrillo sabe que este es un momento crucial de la cooperación española, de grandes oportunidades, como la nueva ley española, pero también de las problemáticas administrativas que la cooperación municipalista arrastra y del impacto no tan positivo que la solidaridad internacional y las migraciones tienen entre los mass media, ya que se han convertido en piedra de toque de las demagogias reaccionarias actuales.

Análisis desde lo teórico, pero con la experiencia de haber liderado una importante ONG catalana, y de ser alguien imprescindible en los debates de primera línea de la Ley española de cooperación internacional, como también lo fue en el escenario catalán en diferentes planes directores y estructuración de acciones. Su pragmatismo a la hora de hablar de la ayuda humanitaria es muy loable, especialmente referenciando los actuales marcos geoestratégicos y de cambios climáticos.

Este pequeño gran libro, *La nueva cooperación*, debería referenciarse en muchos de los másteres y trabajos académicos que la cooperación tiene en diversas aulas y atriles institucionales. Las propuestas de Carrillo podrían ayudar a abrir nuevos futuros y nuevos itinerarios, en un terreno, el nuestro, demasiadas veces lleno de hojarascas...

Nicolás Cortés Rojano

Cinema d'animació compromès i molt humà

A questa imprescindible pel·lícula, a mig camí entre la pel·lícula d'animació i el documental, és una delicada joia que ens explica el secret, impregnat pel dolor, que Amin, el seu protagonista, ha mantingut ocult durant vint anys i que amenaça de destruir la vida i la relació amb el seu marit; una vida que, tal com narra la cinta, ha estat construïda a base de sacrifici i afany de supervivència. Ell mateix és qui detalla la seva extraordinària història com a nen refugiat de l'Afganistan i el seu perible per Europa, sense que en cap moment es reveli la seva identitat. El director, el danès Jonas Poher Rasmussen, acaba convertint aquest condicionant en un dels punts forts de la pel·lícula, ja que opta per un estil d'animació molt humà i poètic per protegir la identitat del seu protagonista, amb la incorporació cuidada i calculada d'imatges reals esporàdiques. Aquest fet desperta, òbviament, un clar interès formal per la pel·lícula que, al contrari del que l'espectador pugui pensar en un inici, no li resta gens de realisme o humanisme.

La fugida, la violència —física i estructural—, les pors o la construcció constant de la identitat de les persones que han passat per un procés migratori són temes que ocupen la centralitat de la cinta en els seus gairebé 90 minuts. El relat humà sempre hi és present i és el que d'alguna manera marca els esdeveniments. L'estreta relació d'amistat entre Amin i el director Poher Rasmussen i la conversa sincera entre ambdós —plena de confessions i secrets— en la qual es basa la pel·lícula, és un gran exercici d'empatia que arriba a l'espectador ajudant-lo d'una manera molt natural a entendre i comprendre les situacions que es narren —a vegades des del dolor i d'altres des de l'alegria—, i a posar-se en el lloc del protagonista.

El valor d'aquesta pel·lícula és convertir una experiència personal i

íntima en un drama universal que ens mostra els impactes, les conseqüències, les renúncies i pors que acompanyen les persones que han de fugir del seu país, de l'horror de la guerra, i s'enfronten al difícil repte de tornar a començar de zero posant arrels en un altre país que difícilment mai no serà una «llar» per a ells i elles.

La crítica i les múltiples nominacions i premis que aquesta pel·lícula ha obtingut no fan més que reconèixer que estem davant una peça molt especial que commou i alhora resulta ser molt significativa des del punt de vista polític. No en va, va ser premiada com a millor pel·lícula en Annecy (principal festival d'animació del món) i com a millor Documental en el Festival de Sundance. Sonades van ser les nominacions com a millor film d'animació o documental als premis Globus d'Or, Bafta o els Oscars de 2021.

«Flee» és d'aquelles pel·lícules que ens fan millor persona. Una barreja d'emocions que ens obliga a replantejar la forma en què mirem el cinema d'animació i com analitzem el drama, la manca de respostes, d'atenció i garantia de drets que el continent europeu està oferint a les persones refugiades.

Alba Martínez Vélez
regidora de Ciutat Educadora, Cooperació, Solidaritat i Pau de Sant Boi de Llobregat

Impacto del COVID-19 en la Región Andina

El libro presenta un panorama breve y abarcador sobre la situación de los países de la región andina Colombia, Ecuador, Perú, Bolivia y Chile durante la pandemia de covid-19. La publicación presenta una mirada general del contexto político, económico y social previo a la emergencia sanitaria, buscando dar cuenta de las causas de fondo de una crisis múltiple (sanitaria, económica, social y política) que golpeó a la región.

La situación en la que la enfermedad encontró a los países andinos fue de las peores en años. Luego de al menos una década de crecimiento vinculado al incremento exponencial de los precios de las materias primas, América Latina se vio de cara a superar la promesa del crecimiento y la igualdad. Antes de la pandemia, Latinoamérica tenía el menor crecimiento en décadas. La tasa de crecimiento había caído al 0,2 % entre los años 2014 a 2019. En varios países con economías poco diversificadas, los cambios de los precios internacionales de los productos de exportación incidieron directamente en el crecimiento económico.

Este panorama se explica en gran medida por la existencia de patrones de crecimiento con fuerte incidencia de las actividades extractivas, el comercio y los servicios. Con escaso desarrollo del mercado interno y la manufactura. Con lo que los niveles de informalidad y empleo precario son elevados. Impactando de forma negativa en la tasa de sindicalización y consecuente en la defensa de los derechos de trabajadores y trabajadoras.

Este panorama de desigualdades socioeconómicas se agudizaba con la presencia de Estados débiles, a consecuencia de la aplicación de políticas neoliberales, que privatizaron bienes públicos o les debilitaron en vistas a favorecer a actores privados. Es el caso de la salud pública, que antes de la pandemia se presentaba en los países de la región desfinanciada, fragmentada y precaria, en mayor o menor grado. Los sistemas de salud se encontraban ya colapsados y en crisis antes de la emergencia sanitaria. Y la mayoría de países presentaban índices preocupantes en los determinantes sociales de la salud, tales

como el derecho a la vivienda, el agua y desagüe. El hacinamiento y la falta de servicios básicos fueron algunos de los elementos que gatillaron el incremento de los contagios, el agravamiento de los enfermos y el crecimiento exponencial de los posteriores decesos.

A la crisis sanitaria, social, económica y de empleo, se sumó otra: la violencia de género. Muchas mujeres se vieron obligadas a compartir el mismo techo que sus agresores durante las prolongadas cuarentenas. Durante la pandemia se incrementaron los hechos de violencia contra la mujer.

No obstante, y a pesar de las circunstancias, los sindicatos y las diversas organizaciones de trabajadores y trabajadoras desarrollaron acciones, conjuntamente con organizaciones sociales del campo y la ciudad, para impulsar medidas y políticas que contribuyesen a aliviar las situaciones de pobreza y vulnerabilidad que iba aquejando a un número cada vez mayor de la población.

Luis Ángel Rodríguez Salcedo
llicenciat en Humanitats i Filosofia,
autor de l'anàlisi de Perú

PER LA GLOBALITZACIÓ
DELS DRETS LABORALS
TREBALLA AMB

SINDICALISTES SOLIDARIS

DE LA UGT
DE CATALUNYA

www.sindicalistessolidaris.org

UGT.cat